

Masteruppsats i offentlig förvaltning [VT2011]

Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Anette Mattsson

Handledare: Stellan Malmer/Hasse Ekstedt

Examinator: Björn Rombach

IRLANDS EKONOMISKA UPPGÅNG OCH FALL

Tack

Jag vill härmed rikta ett stort tack till mina handledare Stellan Malmer och Hasse Ekstedt som varit ett stöd under arbetet med min uppsats.

Anette Mattsson

Innehållsförteckning

1 INLEDNING

1.1 Valet av uppsats	s. 4
1.2 Problembeskrivning	s. 6
1.3 Övergripande syfte	s. 7
1.4 Disposition	s. 7

2 BAKGRUND s. 8

3 VALET AV EN HYPOTESTESTANDE STUDIE

3.1 Metod - designval	s. 12
3.2 Hur jag gått tillväg	s. 13
3.3 Vilka avgränsningar jag valt	s. 13

4 HÄRLEDNING AV HYPOTESER

4.1 Hypotesernas utgångspunkter	s. 14
4.1.1 Hypotes 1 Europeiseringen förorsakade krisen	s. 16
4.1.2 Hypotes 2 Bankutlåningen förorsakade krisen	s. 16
4.1.3 Hypotes 3 Den finansiella strukturen förorsakade krisen	s. 16
4.1.4 Hypotes 4 Utländska storföretag förorsakade krisen	s. 16
4.1.5 Hypotes 5 Misstag och ansvarslöshet förorsakade krisens	s. 16

5 METOD, HUR JAG TESTAR MINA HYPOTESER

5.1 Metod – designval	s. 17
5.2 Tillvägagångssätt	s. 18
5.3 Avgränsningar	s. 19

6 HYPOTESPRÖVNING

6.1 Hypotesprövningens utgångspunkter	s. 20
6.1.1 Prövning av hypotesen: Europeiseringen förorsakade krisen	s. 20
6.1.1.1 Testimplikation av hypotes 1	s. 28
6.1.1.2 Verifiering/Falsifiering av hypotes 1	s. 28
6.1.2 Prövning av hypotesen: Bankutlåningen förorsakade krisen	s. 30

6.1.2.1 Testimplikation av hypotes 2	s. 34
6.1.2.2 Verifiering/Falsifiering av hypotes 2	s. 34
6.1.3 Prövning av hypotesen: Den finansiella strukturen förorsakade krisen	s. 35
6.1.3.1 Testimplikation av hypotes 3	s. 41
6.1.3.2 Verifiering/Falsifiering av hypotes 3	s. 41
6.1.4 Prövning av hypotesen: Utländska storföretag förorsakade krisen	s. 42
6.1.4.1 Testimplikation av hypotes 4	s. 50
6.1.4.2 Verifiering/Falsifiering av hypotes 4	s. 50
6.1.5 Prövning av hypotesen: Misstag och ansvarslöshet förorsakade krisen	s. 51
6.1.5.1 Testimplikation av hypotes 5	s. 56
6.1.5.2 Verifiering/Falsifiering av hypotes 5	s. 56
7 ANALYS	s. 57
8 SLUTSATSER OCH REFLEXIONER	s. 69
9 REFERENSLISTA	
9.1 Tryckta källor	s. 72
9.2 Elektroniska källor	s. 74
10 SAMMANFATTNING	s. 76

INLEDNING

1.1 Valet av uppsats

Den Irländska ekonomin och dess problem har fångat mitt intresse. De hade tidigare en god ekonomi och stor ekonomisk tillväxt som förbyttes till ekonomisk katastrof. Irland står nu på ruinens brant och har tvingats be om nödlån från EU för att överleva.

Det har uppfattats som att Irland har stått på en stabil ekonomisk grund. Detta är motsägelsefullt då länder med stabil ekonomisk grund inte brukar kollapsa inom en så kort tid. På grund av den Irländska ekonomins snabba sönderfall kan inte grunden ha varit stabil.

Irland lämnade protektionismen och uppmuntrade till utländska investeringar som ledde till tillväxt under 1960-1970 talen (Sweeney, 1998 s. 3).

Irland har utvecklats från ett agrarsamhälle där 37 % av befolkningen arbetade inom jordbruk till ett urbaniserat industri- och servicesamhälle (Sweeney, 1998 s. 9). Irland som hade en låg levnadsstandard blev efter EEC/ EU-inträdet 1973 bidragstagare i EU (Sweeney, 1998 s. 8).

Fem stora politiska beslut sedan självständigheten som skadade Irlands ekonomi var: 1) Det ekonomiska kriget mot Storbritannien som förlorades. 2) Protektionism, som missgynnade Irländska företag med export. 3) Ändringen av handelspolitik som kom ett årtionde försent, speciellt när resten av Europa hade en boom. 4) Att inte omedelbart och kraftfullt följa de politiska rekommendationerna och rapporterna. 5) Slöseriet 1977 förde landet bakåt för en lång tid (Sweeney, 1998 s. 41).

Mellan 1986-1996 skapades 216 000 nya jobb på Irland (Sweeney, 1998 s. 14). Det har varit mycket bättre resultat än vad andra europeiska länder hade. Irland har unika problem med sin arbetslöshetsnivå speciellt med långtidsarbetslöshet. Den fortfarande höga arbetslösheten har dock fallit. När nya jobb skapas är det ofta återvändande emigranter och folk från andra EU länder som tar dem. Det finns arbetskraftsbrist inom vissa områden. Den nominella räntan är låg och stabil. Produktiviteten hos de utländska (multinationella) företagen är en bland de högsta i Europa.

Under 1990-talet skedde en dramatisk ändring med en otrolig tillväxt och stigande levnadsstandard och anställningsökning (Sweeney, 1998 s. 11). Irland blev nettobetalarare istället för bidragstagare. De stora multinationella företagen etablerade sig på Irland på grund

av den låga bolagsskatten (12,5 %). Irlands största och mest långtgående problem har varit hög arbetslöshet och emmigration. Det har varit tillväxt av nya jobb på 1 000 i veckan sedan 1994 (Sweeney, 1998 s. 14).

Fram till 1996 klarade sig den Irländska ekonomin sig bra (Sweeney, 1998 s. 6). Irland har mycket stort beroende av de multinationella företagen som sysselsätter 45 % av industriarbetarna (Barry, 1999 s. 45). Irland lämnar de multinationella företagen stora skattesubventioner, företagsskatten är bara 12,5 %, vilket är det lägsta i Europa (McSwiney, 2010 s. 62). Irland är inte särskilt framgångsrikt när det gäller att bygga en egen industri och är väldigt beroende av de utländska investeringarna. År 1997 hade Irland en modern ekonomi, utvecklat välfärdsystem, högt utvecklad undervisning och bra hälsovård (Sweeney, 1998 s. 10)

En tredjedel av Irländarna klassificeras som fattiga på grund av ojämn inkomstfördelning och en betydande arbetslöshet speciellt långtidsarbetslöshet. Irland har haft en hög tillväxt, men är mindre bra på full sysselsättning och en acceptabel inkomstfördelning.

Irland har haft en större emigration än något annat europeiskt land i förhållande till sin storlek. Nettoemigrationen sedan Irländska staten bildades är mer än 1,2 miljoner (Sweeney, 1998 s. 8). De som har emigrerat är ofta unga välutbildade människor som inte har kunnat se sig ha någon framtid i landet utan har sökt sig till andra länder som kan ge dem en tryggare framtid. Emigrationen har försvagat Irland för att ung och välutbildad arbetskraft har flytt landet.

Trots att Irland har haft en mycket kraftig tillväxt är långtidsarbetslösheten stor (Sweeney, 1998 s. 172). Skälet till detta är att inte Irland har vidtagit tillräckliga arbetsmarknadsåtgärder. Ju längre tid de har varit arbetslösa ju svårare har de att komma tillbaka till arbetsmarknaden. För att dessa människor skall kunna bli attraktiva igen på arbetsmarknaden krävs utbildning och arbetsträning.

Bankerna ville låna ut pengar för att få stora vinster. De förutsatte att den ekonomiska boomen skulle fortsätta och tog större och större risker för att tjäna pengar. Bankerna hade inrättat ett bonussystem som gjorde att ju mer banken lånade ut ju mer tjänade de anställda också. Detta gjorde att man slarvade med kreditkontroll och tog stora risker. Bostadspriserna steg och husköparna satte sig i stora skulder. När sedan bostadspriserna sjönk visade det sig att värdet på husen understeg det man lånat till husen (Sweeney, 1998 s. 43). Det innebar att

om man tvingades sälja huset, sålde man det med förlust och kunde inte ens betala tillbaka det man lånat utan bankerna fick i många fall återta husen då med stora förluster. När lånekarusellen fortsatte blev slutresultatet att bankerna inte kunde bära de stora förlusterna utan fick be staten om hjälp. När den finansiella krisen kom visade det sig att den Irländska centralbanken inte hade agerat med tillräcklig kraft för att förhindra den oansvariga utlåningen. Inte heller hade bankerna haft tillräcklig intern kontroll.

1.2 Problembeskrivning

Mitt forskningsproblem är att förklara varför utvecklingen av den ekonomiska krisen blev så kraftig och gick så fort.

Syftet är att svara på frågan varför den ekonomiska krisen på Irland utvecklades på det sätt den gjorde.

Att belysa den finansiella krisen på Irland är både ett intressant och aktuellt ämne. Den vetenskapliga problemställningen är att utröna hur ett land som tidigare hade så bra ekonomi plötsligt kunde vända om helt och hamna i ekonomisk katastrof. Jag har studerat Irländska statens agerande utifrån arbetsmarknadspolitiska åtgärder, bankernas agerande och EU-medlemskapets påverkan och följande frågor kan ställas:

- Varför blev det en finansiell kris i Irland som tidigare haft så stark tillväxt och bra ekonomi? Vilka faktorer spelade in och på vilka nivåer skedde förändringen? Var det en slump eller borde man ha kunnat förutse vad som skulle ske? Var det statens agerande som utlöste krisen eller låg det längre ner i organisationen? Varför bromsade man inte i tid?
- Är det bara Irland som råkat illa ut, hur är det med övriga länder? Är krisen global och hur har den kunnat uppkomma? Varför stoppade inte de krisdrabbade länders centralbanker lånekarusellen och överutlåningen? Finns det globala bakomliggande faktorer och hur har det i så fall påverkat på olika nivåer inom EU? Kan Irland behålla kontrollen om de tar ett nödlån från EU?
- Kan vi dra slutsatser och undvika kommande liknande kriser genom att se varningstecken i tid? Hur kan EU samarbetet stärka EU:s medlemsländer och skydda från framtida kriser? Kan länderna vara mer observanta och analysera den ekonomiska utvecklingen och i tid vidta lämpliga åtgärder? Vad är för och nackdelen med gemensam valuta? Vilken lärdom bör EU dra av den globala krisen och vilka statliga stödåtgärder bör industrier, bank och finanssektorn få? Hur bör regelsystemet och

tillsyn av banker och finansmarknader utformas så att samma misstag inte återupprepas och kan samordningen mellan medlemsländerna förbättras?

- Kan man förbättra samordningen av åtgärder i krissituationer och säkerställa kapitalförsörjningen? Vilken roll har euron spelat för att mildra effekten av krisen och är gemensam valuta en tillgång i tider av kris? Vilka blir effekterna för unionen beträffande Europas roll i den globala ekonomin och politiken? Hur påverkas förtroendet för EU och viljan till fortsatt integration hos medborgarna till följd av krisen, riskerar integrationen rent av att stanna av och hela samarbetet att falla?

Jag menar att krisen hade kunnat om inte helt undvikas i vart fall dämpats på ett helt annat sätt än vad som skett. Staten hade på ett mycket tidigare skede kunnat gå in och agerat t.ex. med att dämpa inflationen, minska utlåningen från bankerna och gå in med ett stimulanspaket för att gynna industrin.

1.3 Övergripande syfte

Det övergripande syftet är att lära sig se varningstecken som leder till ekonomisk kris och förhindra dess spridning.

1.4 Disposition

Före jag fortsätter med presentationen av mitt arbete skall jag kortfattat redogöra för dispositionen av min uppsats. Efter redovisning av valet av uppsats med problembeskrivning och övergripande syfte som jag redovisat ovan följer en bakgrundsbeskrivning. Här ger jag en kortfattad beskrivning av Irland och förhållanden på ön som spelat in och kan utgöra bakgrundsorsaker till den kommande ekonomiska krisen. Därefter går jag över att tala om vilken metod jag valt för att söka orsaken till krisen dvs. valet av en hypotestestande studie. Sedan följer härledning av hypoteser där jag först lyfter krisen till ett makroperspektiv och redovisar ledande nationalekonomers syn. Jag arbetar därefter fram de hypoteser som kan vara grunden till krisen. Under metod, hur jag testar mina hypoteser redovisar jag olika metoder som finns att tillgå och att min studie lämpar sig bäst för en hypotetisk-deduktiv design. Insamlandet av information beskrivs och detta har lett fram till mitt metodval. Ett exempel hur man ställer upp metoden visas. Därefter presenterar jag hur hypotesprövningen skall genomgöras. Jag använder en kvalitativ metodik. Avgränsningar tas upp. Hypotesprövningen följer med en kort redovisning av dess utgångspunkter. Varje hypotes redovisas sedan var för sig med relevant material. En testimplikation görs för varje hypotes

samt en slutlig verifiering/falsifiering av respektive hypotes. Analysen följer därefter och de viktigaste aspekterna tas upp. Därefter följer slutsatser och reflexioner. I referenslistan redovisar jag vilka tryckta och elektroniska källor jag använt mig av. Slutligen gör jag en sammanfattning.

2 BAKGRUND

Irland är en ö i norra Atlanten och är den näst största av de Brittiska öarna. Politiskt är ön indela i den självständiga republiken Irland (84 % av ytan, 4 miljoner invånare) och Nordirland (1,7 miljoner invånare). Nordirland ligger på öns nordöstra hörn och är en del av staten Storbritannien. Ön är historiskt sett indelad i provinserna Connacht, Leinster, Munster och Ulster. Till republiken Irland hör de tre förstnämnda provinserna samt tre grevskap i Ulster, medan sex grevskap i Ulster ingår i Nordirland (Nationalencyklopedin 2011a). Irland gränsar endast mot Storbritannien och omges av Atlanten. Huvudstaden heter Dublin. Språket är iriska och engelska. Irland är en republik med en president. Irland har stått under engelskt styre. Republiken Irland utropades 1949. Landet hade dock varit delat i två administrativa delar, en i norr och en i söder sedan inbördeskriget 1919-1922. Irlands befolkning är av keltiskt ursprung. Befolkningen är 4,4 miljoner innevånare. Ytan är 70 182 km².

På 1950-talet utgjorde jordbruks och matprodukter tre fjärdedelar av irländska exporten. Nästan 90 % av den irländska exporten gick till Storbritannien (Kirby, 2002 s. 56). Irland är av tradition främst ett jordbruksland som domineras av mindre familj jordbruk, där många av bönderna försörjer sig delvis med annan sysselsättning.

90 % av Irlands befolkning är katoliker. Under tidigare årtionden förutsattes skolorna producera goda katolska irländska kvinnor och män. Skillnaden mellan ekonomi och kultur har för mycket lång tid tillåtit den katolska kyrkan att inneha en central position inom kulturellt område och utföra inflytande över den socio- ekonomiska utvecklingen på Irland. Den katolska kyrkans kritik hade blivit ineffektiv till stor del för att kulturen i stor utsträckning hade blivit avkopplad från ekonomin. Censur utövades mot författare, inte för att de uttryckte kritik mot den etablerade ordningen på Irland, utan huvudsakligen därför att den var utmanande på ett ganska direkt sätt mot den dominanta katolska kyrkans position inom det kulturella området (Kirby, 2002 s. 45).

Sedan en stagnation på 1950-talet har det varit en nettoemigration på 670 000 människor "Irish Diaspora" (Sweeney, 1998 s. 53). Fattigdomen och ofriheten under det brittiska väldet gjorde att många sökte sig till andra länder för att få en dräglig utkomst. Efter frigörelsen från Storbritannien införde Irland en protektionistisk politik som drabbade de irländska exportföretagen och som gjorde att de fick en dålig start efter andra världskriget. Protektionismen som skulle skydda den irländska marknaden fick istället negativa konsekvenser (Sweeney, 1998 s.30). Under sent 1950-tal antog Irland en ekonomisk politik som stävade efter att attrahera utländska företag, att befrämja export och anställa i industriprocessen. Denna politik var framgångsrik och genererade betydelsefull tillväxt men följdes av en lång depressionsperiod. Daniel Bell (Sociolog och Professor emeritus vid Harvard Universitetet i USA) förutsåg att skapande av rikedom i de uppdykande ekonomiska villkoren beror mer och mer på serviceproduktion. Karaktäriseringen av den Irländska ekonomin som postindustriell visade sig vara missledande därför att Irland aldrig har varit ett industriland. Inte desto mindre pekar det på skapandet av en mycket speciell ekonomisk regim.

Under 1970-talet hade Irland en hög tillväxt som var resultatet av en massiv ökning av de offentliga utgifterna (Sweeney, 1998 s. 36). År 1973 gick Irland med i Europeiska ekonomiska gemenskapen, föregångaren till Europeiska unionen (Sweeney, 1998 s. 8)

Fianna Fail kom åter till makten 1977 med hjälp av löften om lägre skatter och 80 000 nya jobb (Sweeney, 1998 s. 39).

Utbyggnaden av det sociala välfärdssystemet resulterade i en gigantisk statsskuld, men få nya arbetstillfällen skapades. Idag anser irländska ekonomer och politiker att den politik som bedrevs av Fianna Fail-regeringen var ett stort misstag (Sweeney, 1998 s. 39). Den dåliga ekonomiska utvecklingen efter andra världskriget har bidragit till att Irland har setts som ett fattigt land.

Efter 1980-talets krisår har ekonomin genomgått en snabb omvandling, och jordbruket spelar idag en mer undanskymd roll än tidigare. Utländska investeringar har lett till framväxten av en högteknologisk industri.

År 1987 ansåg många Irländare att läget inte kunde bli mycket värre. Före den Irländska boomen (efter 1987) hade man gjort stora besparingar (Sweeney, 1998 s. 84). De offentliga utgifterna hade skurits ner med 20 %. På 10 år hade de offentliga utgifterna minskat från 49 % till 37 %. Med lägre löneökningar kom arbetslösheten att sjunka som resulterade i bättre statsfinanser. Irland erbjöd till en början utländska företag att bara betala 10 % i skatt under de första åren för att locka till sig multinationella företag och få fart på exportindustrin. Ansvaret för att hjälpa de utländska företagen ligger på IDA (Industrial Development Agency) (Sweeney, 1998 s. 9). Totalt 120 företag har fått hjälp av IDA att skapa 100 000 nya jobb. Mellan 40-50 % av unga irländare har någon form av högre utbildning, EU-snittet är 20 %.

Under 1990-talet skedde en dramatisk ändring med en otrolig tillväxt och stigande levnadsstandard och anställningsökning (Sweeney, 1998 s. 1). År 1997 var Irland en av världens snabbast växande ekonomier. På 10 år hade bruttonationalprodukten fördubblats, landet hade klättrat från botten till en åttondeplats i EU. På 10 år har 200 000 jobb skapats. Den stora emigrantvägen förbyttes till en immigranterväg. Irländare från hela världen återvände hem, landet drar fördel av globaliseringen. Runt om i landet byggs det nya bostäder. Mellan åren 1994-1999 har EU bidragit med 75 miljarder kronor till jordbruk, vägbyggen, utbildningar, företagsstöd med mera.

Tyngdpunkten i den irländska ekonomin har förskjutits från jordbruk till industri och finansiella tjänster (Sweeney, 1998 s. 37). Landet har fått världens näst högsta BNP per capita. Eftersom en betydande andel av investeringarna genomförts av utländska företag är BNI (Brutto national inkomst) lägre än BNP (Brutto national produkt), för att faktorinkomster

i form av vinster skickas utomlands. Jordbrukssektorn sysselsatte 1997 14 % på Irland jämfört med Sverige som hade 3 % . Enligt statistiken lever många bönder under fattigdomsstrecket. En tredjedel av irländska befolkningen löper risk att hamna i fattigdom. Generösa subventioner från EU och regeringen hamnar hos de rika storjordbrukarna, 80 % av bidragen hamnar hos de rika 20 % av mottagarna. Två tredjedelar av de fattiga bor på landsbygden. Det är de lågutbildade som har störst problem att hitta jobb.

I slutet av 1900-talet och i början av 2000-talet hade landet ett av de högsta tillväxttalen bland I-länder och landet började kallas den keltiska tigern (Nationalencyklopedin 2011b). Framgångsreceptet var bland annat bidrag från EU, låga bolagsskatter som lockade utländska företag samt en välutbildad arbetskraft. På grund av den låga räntan köpte människor saker de egentligen inte hade råd till t.ex. bilar och andra kapitalvaror. Huspriserna och bostadspriserna steg långt över sitt verkliga värde och bankerna lånade ut pengar utan att försäkra sig om kreditvärdigheter och möjligheter att göra avbetalningar och betala ränta (Sweeney, 1998 s. 43). När sedan huspriserna sjönk kunde låntagarna inte betala och bankerna fick ta över fastigheter och kunde inte återfinansiera sina lån. Tillväxttalen har avmattats något under 2000-talet, men fortfarande har landet god tillväxt och sektorer som turism och tjänstenärings har expanderat. De viktigaste industrisektorerna är livsmedel- och bryggerinäringen, men den snabbaste tillväxten har skett inom elektronik-, data- och läkemedelsbranscherna (Nationalencyklopedin 2011b).

Nedgång av bostadspriserna började i slutet av 2006 i USA (Oxelheim, 2010 s. 25). Under våren och sommaren 2007 drabbades vissa finansiella institut med hög exponering mot MBS (Mortgage-backed Securities), dvs. låntagare till bolåneinstitut av allvarliga problem. Europeiska centralbanker börjar under hösten 2007 vidta åtgärder för att stärka finansmarknadens funktionssätt. Den 15 september 2008 lämnade Lehman Brothers in sin konkursansökan och det fick allvarliga konsekvenser (Oxelheim, 2010 s. 26).

Hösten 2008 drabbade den finansiella krisen Europa med full kraft. Den globala ekonomiska nedgången slog hårt mot Irlands exportberoende ekonomi och under hösten 2008 var Irland det första europeiska land som officiellt gick in i recession (Oxelheim, 2010 s. 26). Krisen har resulterat i stora besparingsprogram som orsakat omfattande protester bland befolkningen. Banksystemet är i sämre skick än i andra EU-länder och budgetunderskottet under 2010 kom att vara det högsta inom euroområdet. Jordbruket och exporten av jordbruksprodukter har

traditionellt spelat en stor roll men idag är det tillverknings- och servicesektorn som är Irlands största exporttillgångar. Irländska investeringar utomlands har gjorts främst inom byggsektorn. Generellt är Irland positiv till frihandel men beträffande jordbruket är man mer protektionistisk. En alltför frikostig utlåning från bankerna till kapitalvaror, bostäder och hus ledde till katastrof för låntagarna som fick lämna sina hus och hem. Krisen förorsakade en kraftig arbetslöshet som var en bidragande orsaken till den ekonomiska kraschen. Som en följd av arbetslöshet uppstod en kraftig emigration (Sweeney, 1998 s. 2). För att rädda landets ekonomi ansökte Irland om lån från EU.

3 VALET AV EN HYPOTESTESTANDE STUDIE

3.1. Metod – designval

Hypotesprövning är vanlig inom många vetenskaper särskilt i väl avgränsade uppsatser. Hypotesen är ett antagande. En kvalificerad gissning görs om vissa förhållanden, hypotesen bygger på kända fakta. Hypotesen används vanligen till att klargöra orsaker eller bidragande orsaker. Iakttagelse av ett visst fenomen görs (ett faktum) och det är intressant att veta vad som förorsakat fenomenet. Ett förlopp kan vara att man först iakttar en händelse och sedan frågar sig vad den beror på? Antar sedan att den beror på att... och frågar sig om det är riktigt? Därefter frågar man sig om det som antagandet innebär har inträffat? Vad beror det i så fall på? Hypoteserna kan vara många. I en undersökning kan man välja att avvisa en hypotes, hypotesen falsifieras och man säger kanske det kan inte ha berott på... En hypotes kan också verifieras och då kan man säga att hypotesen övergått till att vara ett faktum. Det kan vara precis lika bra att verifiera som att falsifiera en hypotes ur forskningssynpunkt. Båda leder till ökad kunskap.

Olika vetenskapsteoretiska skolor ser olika på värdet av hypotesprövningen som vetenskapligt instrument (Ejvegård, 2009 s.40). Nypositivismen är en vetenskapsteoretisk skola som i grunden endast godtar hårddata och teoretisk hypotesverifiering.

Vetenskapsteoretikern Karl Popper (1902-1995) och hans efterföljare förkastade det, vilka i sin tur endast godtar falsifiering av hypoteser. Misslyckas man med att falsifiera en hypotes så har man förstärkt dess trovärdighet. Popper menar att en hypotes aldrig slutgiltigt kan bekräftas. När man gör en hypotesprövning måste man vara noga med den teknik man använder för att insamla data och hur man tolkar data. Om man själv ställer upp en hypotes

man tror på är det vanligt att hypotesen bekräftas, det bör man beakta och vara opartisk i sin bedömning. En forskare kan verifiera samma hypotes som en annan falsifierar när de brukar olika metoder.

3.2 Tillvägagångssätt

För att skaffa sig en grund för hypoteser var jag tvungen att skaffa mig kunskap om ekonomiska kriser. Hade det förekommit förut? I vilken omfattning, stora eller små? Hade det skett vid något speciellt tillfälle eller fanns det något återkommande mönster? Jag betade systematiskt av olika områden såsom finansdebatter, samhällsdebatter, skattefrågor, arbetslöshetsfrågor, tillväxttakt, infrastruktur, religion, handelsförbindelser, företagande osv. Jag började studera Sverige och följde uttalanden från finansdepartementet och finansminister Anders Borg. Jag lärde mig termer och hur man diskuterar om ekonomi och kris. Sedan vände jag blicken mot Europa och EU och följde den ekonomiska debatt som skedde där. Här diskuterades stödlån till krisdrabbade medlemsländer och restriktioner. Flera länder hade dålig ekonomi såsom Island, Grekland och Irland. Irland hade haft en väldigt bra ekonomi men plötsligt hamnat i kris. Detta faktum intresserade mig. Jag ville veta varför det hade skett. En studie om Irland och dess historia gjorde mig mer insatt i problematiken men det visade sig vara mer komplicerat än vad jag först trodde. Därefter sökte jag mig mer till utländsk litteratur och artiklar, det gav en lite annan bild. Jag studerade europeiseringens inverkan, granskade banksektorn och dess handlande, hur strukturen på samhället var uppbyggt, vad folk tyckte, vilka regler som gällde och multinationella företag. Detta ledde mig fram till de hypoteser jag valt.

3.3 Avgränsningar

Till en början hade jag tänkt göra en jämförelse mellan tre länder: Irland, Tyskland och Island. Irland som det gått dåligt för, Tyskland som har god ekonomi och är EU:s stöttepelare samt Islands ekonomi som har vänt och kommit på fötter igen. Detta hade varit en intressant studie men jag insåg att det hade varit en alldeles för stor studie och skulle inte kunna hinnas med under denna korta period. Därefter funderade jag på att göra en jämförelsestudie mellan Irland och Island, men då länderna visade sig skilja sig åt ganska mycket var det inte så lätt. Det var bättre att koncentrera sig helt på Irland och jag valde ut de fem områden som verkade vara bakomliggande faktorer till krisen som grund för mina hypotesfrågor. Analysen utgår från de fem hypotesfrågorna, vilket kan ses som en begränsning i analysens bredd. Samtidigt kan det

också främja djupet i arbetet då mer tid kan läggas på att analysera dessa frågor. Huvudvikten läggs på Europeiseringen i analysen då det är den mest betydelsefulla frågan.

4 HÄRLEDNING AV HYPOTESER

4.1 Hypotesernas utgångspunkter

Sedan 1930-talet är finanskrisen den kraftigaste nedgången i världsekonomin. Omprövning efter kriser av detta slag leder mestadels till att den ekonomiska teorin och politiken ifrågasätts och den makroekonomiska teorin påverkas speciellt. Som svar på 1930-talskrisen kom den keynesianska revolutionen och stagflationen på 1970-talet att leda till den teoriutveckling som är grunden till de självständiga centralbankerna. På sikt kommer finanskrisen att leda till att makroteorin utvecklas. Varför förutsåg man inte finanskrisen så att man kunde undvika den i framtiden och hur hanterar man den när den uppkommit? Synen på finanskrisen har lämnats av ledande makroekonomer, samt hur nationalekonomer kan dra nytta av lärdomen (Ekonomiskdebatt 2010:4 s.3).

Assar Lindbeck (Professor vid Institutet för internationell ekonomi och forskare vid Institutet för Näringslivsforskning) menar att krisen har gjort att en förbättrad koppling och förståelse har skett mellan den finansiella sektorn och den reala ekonomin. Han tar upp konflikten mellan keynesianer och (ny)-klassiker och förekommande av ofrivillig arbetslöshet. Mot den rådande DSGE- modellen (Dynamic Stochastic General Equilibrium) som representerar en ”intellektuell regress” är Linbeck allmänt kritisk. Det är en orealistisk makroteori den bygger på. Det är en tillgångsmarknad som inte är effektiv. Rollen hos de finansiella institutionerna är schematisk och på arbetsmarknaden förekommer ofrivillig arbetslöshet.

Regleringsåtgärder och effektiv politik kan därmed inte regleras i dessa modeller. Lindbeck redovisar sina och andras tankar om hur en omreglering av finanssektorn skulle kunna se ut. Enligt Lindbeck, har krisen visat att beträffande penningpolitiken är det en felaktig inställning att centralbanken inte skall spräcka bubblor på finansmarknaden. Finanskrisens konsekvenser är att lagstiftningen bör ändras så att centralbanken får ansvar för att bubblor undviks. Centralbanken bör ta över den finansiella övervakningen ”variabla regleringsåtgärder” (Ekonomiskdebatt 2010:4 s.3).

Forskare och finansmarknadens aktörer tenderar till flockarbete enligt Torben Anderssons observationer (Professor vid Aarhus Universitet och medlem av Finanspolitiska rådet). Åt det för tillfället förhärskande paradigmet ägnas för mycket forskning. Det dominerande modellramverket behöver inte nödvändigtvis vara felaktigt, men forskningen kan bli för ensidig. Den makroekonomiska forskningen har ensidigt koncentrerat sig på penningpolitiken. Däremot har stabiliseringspolitik som är baserad på finanspolitik fått lite utrymme. Det saknades aktuell forskning för att motverka den aktuella finanskrisen när denna kom i centrum (Ekonomiskdebatt 2010:4 s.4).

Att det är brist på välutformade finanspolitiska ramverk påvisas av Martin Floden (Professor i nationalekonomi vid Stockholms universitet och ledamot i Finanspolitiska rådet). Till skillnad från finanspolitiken har penningpolitiken till stora delar varit diskretionär. Bristen på regler gör att många länder byggt upp statsskulden för mycket redan före krisen, så att utrymmet för krisbekämpning begränsas. Det kommer att bli svårt att komma tillbaka till ett normalläge. Huruvida penningpolitiken borde vara mer aktivistisk genom att förhindra bubblor i tillgångspriserna är vad Floden vill ha klarlagt (Ekonomiskdebatt 2010:4 s.4).

Axel Leijonhuvud (Professor vid Institutet för internationell ekonomi och forskare vid Institutet för Näringslivsforskning) hävdar att makroekonomins ansvar är att veta hur ekonomin fungerar om det uppstår en chock då ekonomins självläkande krafter inte fungerar. I sin bok *On Keynesian Economics and the Economics of Keynes* från 1968 framförde han att korridorhypotes är ett alternativ till makroteori vilken bygger på Keynes idéer. De självläkande krafterna är under normala förhållanden stora inom korridoren, men utanför korridoren (som i den nuvarande krisen) uppstår problem. I en kris som den nuvarande är bristerna i DSGE-modellerna särskilt tydliga, eftersom företag och hushåll inte kan uttrycka sina tillfälliga preferenser som DSGE-modellerna kräver när kreditmarknaden fallerar. Marknadssignalerna kan förvärra läget då den effektiva efterfrågan blir låg. Den ensidiga inriktningen på låg inflation inom penningpolitiken är Leijonhufvud tveksam till. Genom att ignorera finanssektorn har den bidragit till krisens djup (Ekonomiskdebatt 2010:4 s.4).

Att klargöra hur normala finansiella regimer övergår till finansiella krisregimer är en viktig uppgift för en makroekonomiskt orienterad finansiell analys och hur effekterna sprids till den reala ekonomin. Teorin om effektiva finansiella marknader är av ringa värde i ny klassisk

makroteori. Penningpolitiken får tre målvariabler i stället för två gå grund av ökade krav på finansiell stabilitet. Målvariablerna är: inflation, kapacitetsutnyttjande och finansiell stabilitet. Centralbanken skall kunna utnyttja nya medel med ganska stor effekt på aggregerad kreditvolym och tillgångspriser. För t.ex. fast egendom och aktier bör högsta tillåtna belåningsgrad och likviditetskvoter gälla.

Det bör göras en förbättring av dominerande analysmodeller för finansiella marknader och dess kopplingar till den reala ekonomin. Detta är en vanlig slutsats bland akademiska ekonomer (Ekonomiskdebatt 2010:4 s.5).

Under normala förhållanden och i krissituationer fungerar den finansiella marknaden mycket olika. Den finansiella marknaden fungerar som ett smörjmedel för den reala ekonomin under normala förhållanden. Resurser kanaliseras från aktörer med finansiella sparandeöverskott till aktörer med finansiella sparandeunderskott av finansiella institutioner för att underlätta omfördelningen av risker från de aktörer som har svårt att bära dem till aktörer som har större möjligheter att göra det. Den finansiella marknaden klarar inte smörjmedelsfunktionen vid finansiella kriser. Den reala sektorn störs av utvecklingen på finansiella marknader (Ekonomiskdebatt 2010:4 s.5).

Ovan har jag försök belysa den stora problematiken om makroteorin i kris? Detta är övergripande frågor, men jag har efter noggrann genomläsning av all litteratur och rapportinslag funnit att fem områden kommer igen och upprepas flera gånger när jag studerat krisen. Därför har jag valt att ringa in dessa frågor och sälla upp dem som hypoteser till en eventuell förklaring till grunden för krisens uppkomst. Dessa hypoteser är som följer och är enligt min mening grunden till krisen.

4.1.1 Hypotes 1

Europeiseringen förorsakade krisen

4.1.2 Hypotes 2

Bankutlåningen förorsakade krisen

4.1.3 Hypotes 3

Den finansiella strukturen förorsakade krisen

4.1.4 Hypotes 4

Utländska storföretag förorsakade krisen

4.1.5 Hypotes 5

Misstag och ansvarslöshet förorsakade krisen

Europeiseringsfrågan återkommer kontinuerligt och verkar ha haft stort inflytande på utvecklingen på Irland.

Bankutlåningen tycks vara exceptionell med stora och frikostiga lån som det inte funnits kontrollsystem för och inte heller täckning för.

Den finansiella strukturen är intressant på Irland med dess beroende av EU-stöd, avreglerade marknader och sänkta bolagskatter som åstadkom en enorm ekonomisk tillväxt som tog världen med häpnad.

Utländska storföretag på Irland har en stor andel av exportindustrin. De tillverkar 52 % av exporten. De utländska företagen genererar de stora vinsterna men man måste också ta hänsyn till Transfer price-fixing.

En hel del misstag och ansvarslost handlande har också framkommit som bidragit till krisen, vilket belyses i den sista hypotesen.

5 METOD, HUR JAG TESTAR MINA HYPOTESER

5.1 Metod - designval

Att på ett vetenskapligt sätt närma sig ett ämne som man har för avsikt att skriva om och hur man behandlar ämnet innebär att man gör det på ett metodiskt sätt. Det som genomsyrar hela uppsatsen är metoden. Man binda sig att göra vissa jämförelser, hypotesformulering, enkel beskrivning eller göra förutsägelser. Med teknikens hjälp sätter man upp hypoteser, samlar in material för att kunna beskriva och jämföra eller förutsäga något. Insamling av material kan man göra genom intervjuer, enkäter, innehållsanalyser och experiment.

Det är ett viktigt sätt att sträva efter vetenskaplighet genom ett medvetet metodval vilket också gäller val av teknik och teknikanvändning (Ejvegård 2009 s. 33). I klartext skall anges vilken metod som används och hur den har tillämpas. Det är möjligt att modifiera en metod på olika sätt. Metod- och teknikproblem förekommer inom många vetenskaper. Att använda flera metoder och tekniker kan ibland vara klokt. I historia, litteraturvetenskap, nationalekonomi, psykologi och statsvetenskap måste forskare göra sin analys genom att resonera i termer av indicier på grund av att det kan vara svårt att lägga fram bindande bevis. Undersökningens analytiska slutsatser stärks om olika metoder och tekniker används och indicier av olika slag pekar i samma riktning (Ejvegård, 2009 s.34)

Det finns olika metoder att tillgå vid en vetenskaplig studie, vilka finns att studera i Ejvegårds bok *Vetenskaplig metod* sid 34. Det som står angivet under metoder är: deskription, fallstudie, klassificering, kvantifiering, hypotesprövning, teoribildning, modellbildning, komparation, prediktion.

Min uppfattning är att min studie lämpar sig för en **hypotetisk-deduktiv design**. Den vanligaste metoden inom naturvetenskapen idag är den hypotetisk-deduktiva metoden. Den kallas så för att man utgår från en **hypotes** eller teori, som utgör svaret på en frågeställning, och från den hypotesen **deducerar** man, alltså härleder logiskt, vad som bör inträffa om hypotesen är sann. Jag har med hjälp av litteratur och egna funderingar logiskt härlett ett antal hypoteser, dvs. olika tänkbara svar på mina frågor.

5.2 Tillvägagångssätt

En hypotetisk-deduktiv metod har jag valt för den verkar vara den lämpligaste för det material jag har och för de frågor och hypoteser jag formulerat.

Mitt resonemang börjar med att finna svar på frågan varför den ekonomiska krisen på Irland utvecklades på det sätt den gjorde?

Jag fastnade för att studera Irland för att händelseförloppet utvecklades från en lysande ekonomi till att landet hamnade i en ekonomisk katastrofsituation, på väldigt kort tid. Därefter sökte jag information i den pågående samhällsdebatten om Irlands ekonomiska situation. Jag har gått igenom information om Irlands ekonomi systematiskt. Sveriges Television hade flera rapportinslag direktsända från Irland där man intervjuade politiker och allmänheten om deras uppfattning om orsaken till den ekonomiska krisen. Ju mer intervjuer jag lyssnade på ju mer intresserad blev jag och samma problematik dök upp gång på gång. Det gick att skönja ett mönster som jag blev nyfiken på att kartlägga. Därefter sökte jag på SVT play rapportinslag på internet och läste igenom dessa. Där visade det sig att krisen brutit ut 2008 med full kraft på Irland men att de första tecknen kom redan 1997. Därefter sökte jag på biblioteket efter vetenskapligt publicerade artiklar i ämnet och fick tag i några få böcker. Jag bokade en bibliotekarie som hjälpte mig med hur man bäst skulle söka i deras databaser och fick fram ett antal aktuella artiklar. Efter samtal med handledare kom jag fram till att det fanns bättre information att söka i utländska böcker om Irlands ekonomi. Jag försökte också följa vad som skrivits i ekonomiska tidningar såsom The Financial Times och The Economist osv. Med undantag av utländska artiklar är det sparsamt med litteratur i bokform om Irlands ekonomi de

senaste åren dvs. (2010-2011). De frågor som återkom var europeiseringen, bankutlåningen, den finansiella strukturen, utländska företag samt misstag och ansvarslöshet. Därför utformade jag mina hypoteser utifrån dem.

För att testa mina hypoteser har jag utgått från: 1. **Frågeställning:** Varför utvecklades den ekonomiska krisen på Irland på det sätt den gjorde? 2. **Hypotes (eller teori):** Här har jag valt ut de fem hypoteserna: 1 Europeiseringen förorsakade krisen, hypotes 2 Bankutlåningen förorsakade krisen, hypotes 3 Den finansiella strukturen förorsakade krisen, hypotes 4 Utländska företag förorsakade krisen, hypotes 5 Misstag och ansvarslöshet förorsakade krisen.

3. **Härledning av testimplikationer deduktivt:** Om hypotes H är sann, så inträffar testimplikationen T. $H \implies T$. **Vad mer krävs?** En testimplikation provas.

4. **Konstruktionen av ett experiment för att pröva testimplikationen.** Vad behöver jag göra för att pröva testimplikationen? Man måste fundera ut hur man skall pröva sin hypotes praktiskt

5. **Vilka resultat verifierar hypotesen?** (d.v.s. säger att den är sann).

6. **Genomförande av experimentet.**

7. **Tolkning av resultatet:** Teorin verifieras (bekräftas) eller falsifieras (bekräftas ej).

För varje hypotes har jag tagit fram relevant information som belyser hypotesen. Sedan tar jag upp testimplikationen dvs. vad bör inträffa om hypotesen är sann och om det har inträffat. Därefter har jag specificerat de två mest dominerande synvinklarna för och de två mest dominerande synvinklarna emot. Slutligen har jag sammanvägt allt och verifierat eller falsifierat varje hypotes för sig. En del studier lämpar sig bäst för en kvantitativ metodik medans för andra kan det vara lämpligare med kvalitativa resonemang. Jag har valt att använda mig av ett kvalitativt resonemang.

5.3 Avgränsningar

När jag valde att skriva om Irlands ekonomiska kris var en av de viktigaste åtgärderna att avgränsa mitt material så att det inte spänner över ett för stort område. Då tiden var begränsad måste jag redan från början hålla nere omfånget och göra klara avgränsningar. Gränserna bör vara förståliga, naturliga, och praktiska. Geografiska områden och frågeställningar som tas upp kan begränsas, samt antalet använda metoder, intervjuer och enkäter. Det finns vanligen

ingen botten på problemen, men alla ämnen kan fördjupas. I sitt skrivande skall man arbeta mer på djupet än på bredden. Undersökningsområdet kan definieras så snävt som möjligt och göra utrymme för preciseringar och detaljer om man jobbar på djupet. Det är bättre att vänta med de stora mer omfattande perspektiven tills man fått en gedigen vana. Det är svårare att skriva vetenskapliga översikter än djupborrade analyser. Jag har valt ut de ämnesområden som visat sig ha störst påverkan och betydelse för ekonomin. De har valts ut efter att påvisa en bredd i viktiga samhällspåverkande områden. De ekonomiska problemen visar sig vara likartade i olika länder och kan ske ibland mellan vissa tidsintervaller t.ex. finanskriser. När en världsomspännande ekonomisk kris uppstår finns det en risk för att den sprider sig från land till land t.ex. 1930-tals krisen. Detta verkar vara fallet även vid denna kris. Jag har försökt ringa in vilka indikatorer man skall studera för att förstå att det är en kris på gång. Kan man väl ringa in dessa indikatorer på kris skulle man kunna förhindra och dämpa krisen i tid.

6 HYPOTESPRÖVNING

6.1 Hypotesprövningens utgångspunkter

För att svara på frågan varför den ekonomiska krisen på Irland utvecklades på det sätt den gjorde har jag utvecklat fem hypoteser som jag vill pröva som huvudorsaker till den ekonomiska krisen.

6.1.1 Hypotes 1

Europeiseringen förorsakade krisen

Vid införandet av valutaunionen var det många som pekade på bristerna i konstruktionen. Kostnaderna med experimentet med valutaunionen kom för Irlands del att medföra massarbetslöshet, stagnerad tillväxt och slaktade välfärdsprogram. Räntenivåerna för irländska statspapper har stigit kraftigt. Då Irland hade en finansiell turbulens tvingade EU Irland att be om finansiell hjälp. Stödpaketet utbetalas av EU och IMF (Debatt 2011d).

Nedgång av bostadspriserna började i slutet av 2006 i USA (Oxelheim, 2010 s. 25).

Bolåntagare som inte kunde uppfylla sina förpliktelser enligt låneavtalet ökade. Osäkerhet om marknadsvärdet på bostäder drabbade vissa finansiella institut som fick allvarliga problem på grund av betalningsflöden på bolånemarknaden och risk för värdeminskningar. För att kompensera risken krävde långgivare högre utlåningsränta (Oxelheim, 2010 s. 26) Till följd av marknadsoron gick räntorna kraftigt upp. Resultatet blev minskad kreditgivning banker

emellan och försämrade finansieringsmöjligheter för institut som behövde refinansiera åtaganden som förföll till betalning. Vissa institut övertogs av staten. Tillgången till kapital minskade dramatiskt. USA:s regering vidtog åtgärder för att minska de negativa effekterna och ett program för övertagande av tillgångar med osäkert värde.

Det påstås att orsaken till Irlands ekonomiska problem är svaga offentliga finanser, men denna analys är fundamentalt felaktig. Det irländska statsfinansiella underskottet är snarare en effekt av olika ekonomiska faktorer, inte minst spänningar och obalanser inom euroområdet (Debatt 2011d). Detta talar för att hypotes 1 är sann. Den irländska ekonomin gick på högvarv med en tillväxt på 5,4 % respektive 6 % under 2006 och 2007 (Debatt 2011d). Budgeten visade på överskott och Irlands statsskuld var bland de lägsta inom EU. Irländska bostadssektorn expanderade och fastighetspriserna sköt i höjden. Den irländska ekonomin uppvisade sammantaget alla tänkbara symtom på en kraftig överhettning. I detta skede hade den irländska ekonomin behövts kylas ned med en åtstramande penningpolitik dvs. höjda räntor. Eftersom Irland är med i valutaunionen bestämmer europeiska centralbanken (ECB) räntan och sätter räntan så att den skall passa ett slags genomsnitt i euroområdet. ECB bidrog därmed till att den irländska ekonomin gick över styr (Debatt 2011d). De irländska bankerna drabbades av stora kreditförluster och fastighetspriserna började rasa.

Redan hösten 2007 vidtog den europeiska centralbanken åtgärder för att stärka finansmarknadens funktionssätt och mildra effekterna av den finansiella krisen (Oxelheim, 2010 s. 27).

I den turbulens som kännetecknat de senaste åren har EU fått visst gehör för sina idéer om en mer reglerad politisk ekonomi förankrad i internationella organisationer. Tyskland och Frankrike ställde hårda krav på ökad reglering. Negativ integration handlar om marknadsskapande åtgärder. Irland sökte medlemskap i EU sommaren 2009. Efter att ha röstat nej till Lissabonfördraget 2008 hölls 2009 en ny folkomröstning på Irland med positivt utfall. Irland fick särskilda utfästelser i den andra folkomröstningen. Sverige är nettobetalare i EU vilket innebär att EU avgiften blir högre när EU budgeten växer. Greklands budgetunderskott 2009 var 15,4 % av BNP. Enligt Greklands finansminister har regeringen fått ner budgetunderskottet till 9,4 %. Greklands regering tvingas ansöka om ett stödpaket på 110 miljarder euro (Rapport 2010c). Ett annat EU land som är föremål för sparplaner och åtstramning är Portugal. Tyskland förväntas betala en stor del av stödet till andra euroländer.

I februari 2009 gick Frankrikes president ut och lovade de franska biltillverkarna Citroën och Renault förmånliga lån mot att de inte avskedade arbetare och stängda fabriker i Frankrike (Oxelheim, 2010 s. 7).

Ungern fick låna 6,5 miljarder euro för att hantera sin finanskris. År 2009 fick Lettland ett särskilt stöd på 3,1 miljarder euro som lån. I maj 2009 presenterade kommissionen sin syn på hur den finansiella tillsynen i EU bör utformas. Den Belgiska storbanken Fortis, en av världens största vid finanskrisens början, påverkades av Lehmankonkursen och drabbades av akut brist på likviditet (Oxelheim, 2010 s. 27). Beneluxländernas regeringar gick in med kapital mot att de erhöll ägarandelar i banken.

EU:s stats och regeringschefer enades 2009 om principen för en omdanad och mer samordnad finansiell tillsyn i EU. SEC, (Securities and Exchange Commission), har utvecklats till en av världens mest aktiva och resursstarka finansiella tillsynsmyndigheter. Ledarna för de tjugo viktigaste ekonomierna, G20, (En grupp bestående av nitton större ekonomier samt Europeiska unionen), möts för att diskutera finanskrisens uppkomst, logik, implikationer och hantering. Flera av G20-gruppens ledande medlemmar är tveksamma till en alltför institutionaliserad formellt organiserad ordning.

Irland planerar att driva igenom omfattande nedskärningar på 6 miljarder euro nästa budgetår. Greklands budgetunderskott 2009 har i november 2010 reviderats upp till 15,4 % av BNP. Greklands regering tvingades ansöka om ett stödpaket på 110 miljarder euro (Rapport 2010c).

Under 2010 har den irländska staten tillfört 285 miljarder kronor av de irländska skattebetalarnas pengar för att rädda bankerna (Debatt 2011d). Detta har resulterat i ett gigantiskt budgetunderskott på 32 % av BNP för innevarande år. Irland skulle aldrig ha tillåtit banksektorn växa sig så stor. Den irländska regeringen har fört en extremt nyliberal politik istället för att stimulera den reala ekonomin för att skapa jobb. Valfärdsprogrammet har bantats och lönerna för de offentligtanställda har sänkts men det har inte varit på tal att höja den rekordlåga bolagsskatten. Ytterligare kraftiga besparingspaket väntar för Irland (SVT 2011i). Det var många som pekade på brister i konstruktionen då valutaunionen bildades. Hur

skulle en gemensam valuta- och penningpolitik kunna fungera i avsaknad av en integrerad arbetsmarknad och gemensam finanspolitik? Massarbetslöshet, stagnerad tillväxt och slaktade välfärdsprogram var det pris man fick betala för experimentet valutaunionen. Det är dags att EU-politiker reagerar och vågar säga det som allt fler ekonomer uttalat: att det kan bli nödvändigt för flera länder i euroområdet att lämna den gemensamma valutan. EU-prestigen förhindrar att det uppstår en diskussionen om en ordnad utväg ur euron (Debatt 2011d). Detta måste snarast ändras på.

Problemen på Irland hotar att flytta över på andra länder i Europa. Under ett antal år har en överhettad irländsk ekonomi lett till en omfattande bubbla på bostads och finansmarknaden. Sedan två år tillbaka vet vi vad som händer när en sådan spricker. Bostadspriserna störttycker på Irland idag och bankerna dras med i fallet. När irländska banker hotas av bankrutt drabbar de banker i andra länder som inte kan få tillbaka sina fordringar. Detta gäller idag särskilt banker i Storbritannien och Tyskland (Sweeney, 1998 s.188). När dessa får problem får också svenska banker problem. Att idag bidra till att Irland inte faller samman kan vara ett bra sätt att spara pengar och svenska skattebetalare som kanske annars återigen måste ställa upp och betala en ännu dyrare räkning för att stötta vårt eget banksystem.

Alla är involverade i det globala finansiella systemet. Bidraget av den externa ekonomiska miljön är av vital vikt för vilken ekonomi som helst i denna globaliseringsperiod, handel och oberoende, men det är speciellt viktigt för en liten öppen ekonomi som Irland (Sweeney, 1998 s.74.) Detta talar mot att hypotes 1 är sann. Ytterst är alla beroende av en stabil euro.

Kanske är det så att irländarna lever över sina tillgångar. Under de närmaste åren kommer det att svida mycket i skinnet på dem. De kommer att få känna på omfattande neddragningar av offentlig verksamhet, arbetslöshet och skattehöjningar. Irland har ett skattesystem för att locka företag (Sweeney, 1998 s.188). Det gick för fort med politiker som bara sett uppgång och hade svårt att inse motgång. Den enda möjligheten att dra sig ur bidragsberoendet är en stram ledning av EMU, i kombination med tydliga budgetkrav från EU och andra internationella finansiärer och dessa länders regeringar. Härigenom kommer en gemensam EU-politik att genuint hjälpa framtida generationer och få dem att förstå hur man bygger välstånd. Frågan är i vilken utsträckning betalningsmedlet är avgörande för ett lands ekonomi. Det kanske inte handlar om utseendet på pengarna utan om uppknytningen till en organisation med regler som låser medlemmarna vid centralt fattade beslut med överstatlig kontroll. Egen valuta står sig

starkare än euron. Euron kan fungera som en kvarnsten (Oxelheim, 2010 s.108). Detta styrker att hypotes 1 är sann. Export och import stärks, kriserna klarar vi av bättre med egen valuta. I länder med euro hamnar dessa länder i kriser som de inte kan ta sig ur på egen hand.

EU och dess fonder

Euron och Tokyo börsen tog ett glädjeskutt efter beskedet om ett räddningspaket för det skuldtyngda Irland. Internationella valutafonden lånar ut mångmiljardbelopp till Irland men kräver i gengäld dramatiska åtstramningar.

Räddningspaketet väntas landa på 800 miljarder kronor. EU står för 2/3 och resten står internationella valutafonden för. Svenska banker har lånat ut omkring 30 miljarder kronor till irländska banker. Det irländska stödpaketet är av ungefär samma storlek som det Island och Lettland fått. Irländska räddningspaketet hamnade på 85 miljarder euro och var klart 28 november 2010. Sverige kommer att bidra med 600 miljoner euro till Irland (Rapport 2010i). Nu får Irland 3 års andrum för marknadens attacker och kan låna till 5,8 % ränta (Rapport 2010j). Irländarna får själva bidra med 17,5 miljarder euro till det tuffa besparingspaketet. Ca 35 miljarder euro går till att staga upp det irländska banksystemet.

Tyskland och Frankrike betraktar euron som räddad efter krispaketet till Irland (Rapport 2010t). Detta talar emot hypotes 1. Genom krispaketen kan man genom europeiseringen rädda krisdrabbade länder, där EU och valutafonden ställer upp med stora lån.

Tyskland har varit en Europa-EU-eurons försvarare. Det är Tysklands ekonomiska tyngd som bär euron. Ingen räddning av valutan är möjlig utan Tysklands medverkan (Rapport 2010u). Efter att Irland räddats ekonomiskt av EU stiger nu räntorna i land efter land. EU:s medlemsländer ställde sig bakom en gemensam åtgärdsplan för att säkra stabiliteten inom bank och finanssektorn när den globala krisen förvärrades. Stats och regeringscheferna enades bland annat om ett stimulanspaket motsvarande 200 miljarder euro. Läget på finansmarknaden hade åtminstone tillfälligtvis stabiliserats även om återverkningarna av krisen i den reala ekonomin släpat efter med låg tillväxt och stigande arbetslöshet (Oxelheim, 2010 s. 12).

Makten att fatta penningpolitiska beslut ligger hos Europeiska centralbankens råd. Beslutsprocessen innebär att enskild nationell centralbank inte kan fatta penningpolitiska beslut i den enskilda medlemsstaten. I de länder som inte tillhör eurozonen är det

nationalbanken som fattar penningpolitiska beslut oberoende av regeringens önskemål. Europeiska centralbanken var först när det gäller säkring av tillgångar i utländsk valuta. ECB har sänkt styrräntan ett flertal gånger. I EU stiger räntorna i land efter land. Tillväxten är tillbaka, styrräntan sänkt och arbetslösheten är på drygt 6 %. En viktig faktor är att Island lät valutanta smällen (Rapport 2010l). Den isländska kronan föll 50 %, löner har tryckts ned. Tyskland har varit en försvarare av euron (Rapport 2010m).

Det finns ett krav från Tyskland att Irland borde höja skatteuttaget på företagsvinster från det nuvarande 12,5 % (Rapport 2010d). EFSF, kallad räddningsfonden, har som syfte att ge stödlån till europaländer i kris och upprätthålla den finansiella stabiliteten. Enligt Storbritanniens finansminister George Osborne kommer Storbritannien ställa upp om Irland får akuta ekonomiska problem (Nyhetsstecken 2010s).

De flesta av EU:s medlemsländer har brutit mot stabilitets- och tillväxtpaktens regler om hur stort budgetunderskott varje EU medlemsland får ha. I många av dem ligger budgetunderskottet nu på nivåer långt över de som rådde innan pakten ingicks. Det var i huvudstäder som Berlin, London, Paris och Stockholm som lösningarna på de problem krisen förorsakade utarbetades och inte i Bryssel.

Regeringar och centralbanker över hela världen funderar på hur stödåtgärderna skall dras tillbaka, hur man skall få budgetunderskottet att minska och den stigande offentliga skuldsättningen att hejdas. På lite längre sikt är frågan vilken betydelse den globala krisen får beträffande den europeiska integrationen. De övergripande frågeställningarna i europaperspektiv 2010 handlar om hur den globala krisen påverkar den Europeiska Unionen, ekonomiskt såväl som politiskt, samt om vilka långsiktiga effekter krisen kan få för den europeiska integrationen och unionens roll (Oxelheim, 2010 s. 13).

Forskarens perspektiv och deras underbyggda slutsatser

Thomas Ordeberg är doktorand i europeisk integrationsrätt vid juridiska fakulteten vid Stockholms universitet. Forskningen rör reglering av finansiella marknader i ett komparativt perspektiv med särskilt avseende på amerikansk och europeisk reglering och han har sysslat med lagstiftningsarbete vid riksdagens finansutskott. I boken EU och den globala krisen har Ordeberg skrivit en forskningsartikel i sitt kapitel ”Hantering av finanskrisen i EU– rättsliga

och institutionella aspekter”. Han har två frågor: Hur har formella regler och informella normer påverkat möjligheterna att vidta åtgärder för att motverka krisen? Hur kan regelverket för finansmarknaden i framtiden komma att förändras som ett resultat av krisen? (Oxelheim, 2010 s. 23). Medlemsstaterna ansvarar själva för sin nationella finanspolitik och många av dem har även i goda tider haft stora budgetunderskott. Den globala ekonomiska krisen har inneburit en prövning för europeiska monetära unionen.

Enligt Göran von Sydow (forskningsstudie) belyses hur EU som politiskt system påverkats av krisen (Oxelheim, 2010 s. 113). Göran har skrivit ett kapitel ”Krisen och EU: s grundkonstruktion i boken av Oxelheim 2010. EU har fått ett visst utrymme och gehör för sina idéer om en mer reglerad internationell politisk ekonomi.

Rikard Bengtsson Fil dr, docent i statsvetenskap och biträdande föreståndare för Centrum för Europaforskning vid Lunds universitet. Han bedriver även forskning i internationell och europeisk säkerhet, EU:s externa relationer, regionalism och global politisk ekonomi. Bengtssons slutsats är att krisen har skänkt EU såväl möjligheter som utmaningar. Detta är ett perspektiv som anknyter till forskningslitteraturen i Bengtssons kapitel EU, krisen och den nya globala ordningen i Oxelheims bok från 2010. EU har fått visst utrymme och gehör för sina idéer om en mer reglerad internationell politisk ekonomi. Bengtsson lyfter särskilt fram medlemskapet i G20 som en förstärkt plattform för EU att agera utifrån (Oxelheim, 2010 s. 17).

Det är i huvudsak de enskilda medlemsstaterna som utgör de centrala aktörer när det gäller att dämpa den ekonomiska krisens verkningar. Att verka för en gemensam inre marknad är en av EU: s mest centrala funktioner med fri rörlighet för kapital, personer, varor och tjänster samt fri etableringsrätt. EU har regelverk för statligt stöd. Eleonor Kristofferson (Professor i skatterätt vid Juridiska institutionen Uppsala universitet) visar att EU har upprätthållit sina grundläggande principer när det gäller statligt stöd (Oxelheim, 2010 s. 172). Detta är också ett perspektiv knutet till hennes forskningslitteratur ”Statsstöd i ekonomisk kris” i Oxelheims bok 2010. I början av krisen var dock tillämpningen striktare än vad den senare kommit att bli. EU kommissionen har mjukat upp sin tillämpning genom ett flertal nya riktlinjer. EU kommissionen har stort inflytande på statsstödsområdet.

Det har skett nya lagstiftningsinitiativ på europeisk nivå. Utifrån ett institutionellt perspektiv kan man analysera hur formella regler och informella normer påverkar möjligheterna att vidta åtgärder för att motverka krisen och hur regleringen av de finansiella marknaderna kan komma att förändras som ett resultat av krisen. Syftet är att beskriva vilka regler som styrde de olika kanalerna: penningpolitik, finanspolitik, lagstiftning och finansiell tillsyn.

Finanspolitiken vilar på varje medlemsland, dock med iakttagande av stabilitets och tilläggsakten. Enligt denna skall inte statsbudgeten uppvisa ett underskott på mer än 3 % av BNP. Statskulden skall inte uppgå till mer än 60 % av BNP. Europeiska kommissionen ansvarar för hur medlemsstaterna tillämpar antagna regler. Lamfalussyprocessen (EU:s regleringsprocess på finansmarknaden uppkallad efter Alexandre Lamfalussy) medför ny lagstiftning om finansiell tillsyn (Oxelheim, 2010 s. 32).

Överst på dagordningen för det svenska EU-ordförandeskapet återfanns den gemensamma hanteringen av den ekonomiska krisen. Kommissionen lade fram ett återhämtningsprogram för Europa där man fokuserade på två aspekter; att injicera köpkraft för att stimulera efterfrågan och främja Europas konkurrenskraft genom att investera i framtidsindustrier och näringsgrenar och därigenom erhålla långsiktiga vinster av omedelbar handling. Man ville stärka övervakningssystem, regleringar och institutioners funktion och räckvidd. Det råder stark protektionism på jordbruksområdet.

Har politikerna modet att låta de som tjänar pengar bära en del av risken eller är handeln med statsskuldsväxlar den enda bransch i världen där man inte behöver ta några risker? Sverige har sedan tidigare lovat ett lån på 5 miljarder till Island och 7 miljarder till Lettland. I Portugal har neddragningar på 3 miljarder euro planeras och skattehöjningar på 1,5 miljarder euro (Rapport 2010k). Den Portugisiska regeringen siktar på att få ner budgetunderskottet från 7,3 % till 4,6 %. En storstrejk i Grekland är kulmen på protesterna mot regeringens nedskärningar för att klara landets skuldkris. Euroländernas stats och regeringschefer siktar på att få sina budgetunderskott under 3 % av BNP senast 2013. Undantag görs för Grekland 2014 och Irland 2015 (Rapport 2010n)

Ledarna för de tjugo viktigaste ekonomierna G20 möts för att diskutera finanskrisens uppkomst och hur den skall hanteras. Den väletablerade G8 gruppen består av Frankrike, USA, Italien, Japan, Canada, Ryssland, Storbritannien och Tyskland. Som ett tecken på den

politiska ekonomins globalisering föll blicken på G20 gruppen för att söka samfällid aktion. G8 och G20: s beslut är vägledande men inte bindande. EU som organisation är en av de tjugo medlemmarna i G20 och erkänns som en oberoende aktör med egen representation. På det ekonomiska planet ingås avtal med länder utanför EU om bistånd och olika typer av lån. Även ekonomiska sanktioner införs och brott mot mänskliga rättigheter påtalas. På det diplomatiska området finns demarcher, uttalanden, diplomatiska besök, fredsförslag, valövervakning, diplomatiska sanktioner och att erbjuda enskilda stater EU medlemskap. På den militära sidan finns möjligheter att utföra militära insatser utomlands.

6.1.1.1 Testimplikation hypotes 1

Testimplikation: Vad bör inträffa om hypotes 1 är sann?

Svar: Om europeiseringen förorsakade krisen bör det ha gått dåligt för Irland då de blev europeiserade, gick med i EG/EU. Var så fallet? Ja, landet hamnade på ruinens brant.

6.1.1.2 Verifiering/Falsifiering av hypotes 1

För: Det påstås att orsaken till Irlands ekonomiska problem är svaga offentliga finanser, men denna analys är fundamentalt felaktig. Det irländska statsfinansiella underskottet är snarare en effekt av olika ekonomiska faktorer, inte minst spänningar och obalanser inom euroområdet (Debatt 2011d). Detta talar för att hypotes 1 är sann.

Emot: Tyskland och Frankrike betraktar euron som räddad efter krispaketet till Irland (Rapport 2010t). Detta talar emot hypotes 1, att inte europeiseringen orsakar krisen utan tvärtom den är en räddning mot krisen. Genom krispaketen kan man genom europeiseringen rädda krisdrabbade länder, där EU och valutafonden ställer upp med stora lån. Genom starka åtgärder i ekonomin kan drabbade EU länder få kontroll över sin ekonomi och genom räddningspaketet kan de få låna pengar till lägre ränta.

För: Egen valuta står sig starkare än euron. Euron kan fungera som en kvarnsten (Oxelheim, 2010 s.108). Detta bekräftar att hypotes 1 är sann. Nackdelen är att euron skall passa samtliga EMU länder. Tyskland behövde sänka styrräntan för att stimulera den tyska industrin medan Irland behövde höja styrräntan för att kyla ner den överhettade ekonomin. Detta var till Irlands nackdel, då Tyskland var den starkare parten. Tron på euron som frälsarkrans bygger på en logiskt felaktig slutsats, ett land kan inte bli rikare av en stark valuta. Det finns även ett

annat element i föreställningen om euron som en frälsarkrans vilket har att göra med attacker av den typ som kronan och många andra valutor upplevde under EMS-krisen (Oxelheim, 2010 s.107). En stor valuta skall vara mindre utsatt för sådana attacker och därför säkrare än en liten valuta. Det är riktigt under förutsättning av att valutorna är fixerade i fasta växelkurser, då kan det bli lönande att spekulera i att den fasta växelkursen skall släppas. Är växelkursen flytande saknas måltavlan för spekulativa attacker genom att valutahandeln ger mer direkt utslag på kursen och i samma mån reduceras den förväntade vinsten av spekuleringen. Euron har eliminerat måltavlan för spekulativa attacker genom att avskaffa de nationella valutorna och genom att ha en flytande kurs mot omvärlden. Det är värre för de baltiska valutorna som kopplat sina valutor i fast kurs mot euron. Den fasta växelkursen tvingar dem till en förödande deflationspolitik och man kan här tala om euron som en kvarnsten (Oxelheim, 2010 s.108). Allting såg bra ut tills finanskrisen började och det är i krisen som den fasta växelkursen visar sig vara en tung belastning. På samma vis förhåller det sig med eurozonen. De reala eller strukturella ekonomiska skillnaderna mellan länderna ställer olika krav på valutan och penningpolitiken. Irland är ett exempel på hur euron bidrog till en överhettad bubbeekonomi och nu i krisen är en kvarnsten genom att fördröja en anpassning av räntan och förhindrar en anpassning av växelkursen till kostnadsläget. Under vissa förhållanden och speciellt i kriser kan valuta och penningpolitiken avgöra om en ekonomi skall hamna i fritt fall eller stabiliseras (Oxelheim, 2010 s.108).

Emot: Alla är involverade i det globala finansiella systemet. Bidraget av den externa ekonomiska miljön är av vital vikt för vilken ekonomi som helst i denna globaliseringsperiod, handel och oberoende, men det är speciellt viktigt för en lite öppen ekonomi som Irland. Nivån på handel, där export och import överstiger GNP, är den avgörande faktorn på levnadsstandard i små ekonomier. Ändå var det för flera av Irlands tillväxtår, som den europeiska ekonomin var i tillbakagång med låg tillväxt, och där var även ett fall i national inkomst för de 15 medlemsstaterna under 1993 (Sweeney, 1998 s.74). Detta talar mot att hypotes 1 är sann. EU medlemskapet har påverkat antalet arbetande positivt i Irland där det tidigare har varit ett högt antal som inte arbetat och varit beroende av de som arbetar. Man kan se att andelen beroende har minskat genom mätetal efter att Irland gått med i EU. Ytterst är alla beroende av en stabil euro.

Sammanfattning: Min bedömning efter att ha läst åtskillig litteratur och hört många diskussioner i ämnet är att verifiera att hypotes 1 är sann dvs. att europeiseringen förorsakade krisen. Jag bygger detta främst på att Irland var bunden till EMU-avtal och inte självständigt kunde höja sin styrränta när detta var nödvändigt för att kyla ner den irländska ekonomin för att förhindra överhettning. I Tyskland rådde motsatta förhållanden där styrräntan måste sänkas för att stimulera den tyska industrin. Tyskland är dominerande i EU och kunde därför påverka styrräntan till Irlands nackdel.

6.1.2 Hypotes 2

Bankutlåningen förorsakade krisen

Irländska regeringens utgifter steg kraftigt efter oljekrisen 1973. Utgifterna ökade med 24 % 1978 (Sweeney, 1998 s.64).

Produktiviteten växte snabbt på Irland mellan 1980-1995. Kostnaden för arbetskraftsenhet minskade mer än i andra jämförbara länder.

Upplåningen var 8 % mellan 1980-1987. Inkomst efter skatt steg emellertid snabbt under årtiondet men när skatterna steg föll disponibel inkomst. "Take home pay" föll med 7 % mellan 1980 till 1987. Irland hade flera skattekriser när statskulden nådde 125 % av GNP (Sweeney, 1998 s.63).

De offentliga myndigheterna lånade som mest 20,1 % 1981. Industriproduktionen 1986-96 steg med 146 % (Sweeney, 1998 s.57).

Under slutet av 1990-talet hade de flesta Irländare det ganska bra men långtidsarbetslösheten var fortfarande för hög. Flera människor är sysselsatta och betalar skatt så att alla får det bättre. Räntenivåerna är låga (Sweeney, 1998 s.4). 10 000 talas människor återvänder hem och bildar familj.

Irland fick flera högteknologiska industrier under 1990-talet t.ex. IBM, Hewlett Packard med flera (Sweeney, 1998 s. 3)

Nybilförsäljningen föll 1991 med 18 %. Den inhemska efterfrågan fördubblades 1994-1995 och steg med 7,5 % 1996 (Sweeney, 1998 s.4).

Fastighetspriserna steg med 25 % under 1995-1996 (Sweeney, 1998 s. 59). Aktierna och värdepapper steg också och detta gjorde också räntan. Investeringarna är avgörande för att

skapa välfärd. Irland har förutom staten, EU och multinationella företag som investerare. Inkomsterna steg sakta under årtiondet fram till 1996.

Regeringen slopade fastighetsskatten 1996. Under 1997 byggdes 34 000 nya hus. Priserna steg när det var brist på hus och det var svårt för gemene man att köpa dem.

Det var också en konsumentboom i Irland 1997 (Sweeney, 1998 s. 43).

Billiga krediter förorsakade att man spenderade mer än man hade råd till. När den artificiella boomen eventuellt brister står människor med sina hem som är långt mindre värda än vad de betalat för dem.

Ministrarna i Irlands regering har varit överväldigade av de goda nyheterna under åtskilliga år och under 1997 blev den ekonomiska boomen slutligen vida känd genom de irländska medierna och eventuellt i människornas psyke eller undermedvetande. (Sweeney, 1998 s. 43).

Detta talar emot att hypotes 2 är sann.

Den irländska räntan som tidigare var hög var 1997 förhållandevis låg med låg kapitalkostnad (Sweeney, 1998 s. 3).

De ekonomiska indikatorer som kom att undersökas var: tillväxt, arbetslöshet, arbetstillfällen, handel, produktion, inkomster, priser, konsumtion och skatter samt GNP (Sweeney, 1998 s. 43).

När den amerikanska investmentbanken Lehman Brothers försattes i konkurs den 15 september 2008 blev det den utlösande faktorn till den djupaste ekonomiska nedgången sedan 1930-talet. Det amerikanska finansdepartementets beslut att inte rädda Lehman Brothers sände chockvågor genom bank och finansvärlden som ledde till akut förtroendekris. Ingen hade trott att en så stor bank skulle tillåtas gå i konkurs. När nu ingen längre kunde vara säker på att få tillbaka utlånade pengar upphörde kreditgivningen, räntorna sköt i höjden och börserna världen över störtade. Varken företag eller konsumenter kunde längre låna pengar som tidigare och den stora osäkerheten om framtiden gjorde att efterfrågan föll, varslen ökade och konkurserna blev fler. Den negativa spiralen tycktes inte ha något slut och spred sig som ringar på vattnet och krisen blev global.

Krisen är högst påtaglig för Allied Irish Banks då det redovisats att man sedan i januari 2010 tappat cirka 13 miljarder euro (drygt 120 miljarder kronor) efter att kunderna tömt sina konton

i banken (Affärsdata 2011f). Enligt Helsingborgs Dagblad 2010-11-20 dök det upp ett utförsäljningsförslag i samtalen som inleddes 2010-11-18 mellan den irländska regeringen och företrädare från EU, Europeiska Centralbanken (ECB) och Internationella valutafonden (IMF) om ett eventuellt stödpaket till Irland för att landet skall klara den växande bankkrisen. För att hantera landets djupa kris behöver Irland ekonomiskt stöd, i kölvattnet på finanskrisen och recessionen (Affärsdata 2011f).

Efter en del krumbukter tvangs Irland krypa till korset och begära nödlån från Europeiska centralbanken och Internationella valutafonden (Affärsdata 2011f). I takt med att EU-signerat räddningspaketet till Irland ökar trycket på de Irländska krisbankerna. Det krisdrabbade Allied Irish Banks kan stå inför krav på utförsäljning av tillgångar, som utländska bolåneportföljer eller dotterbolag. Detta bekräftas av tidningen The Irish Times.

Många analytiker är skeptiska till att stödlån är rätt väg att gå. Den nordiske chefsanalytikern på Royal Bank of Scotland Pär Magnusson är en av skeptikerna.

Det stora problemet är att de inte kan betala tillbaka sina lån (Affärsdata 2011f).

En grundläggande svaghet i det finansiella systemet är att likviditeten kan försvinna vilket beror på att bankernas inlåning har kortare löptid än deras utlåning. Problemet yttrar sig i bankpanik som uppstår när många insättare samtidigt vill ta ut sina pengar ur en bank. Det är just vad som sker nu i Allied Irish Bank som behöver stora kapitaltillskott för att inte gå i konkurs. Banken redovisade en förlust för 2010 på 10,4 miljarder euro (Dagens Nyheter 2011h)

Det finns hål i regelverket som innebär att bankerna kunde sänka kapitalteckningskraven genom att skenbart flytta risker utanför balansräkningen och försäkra sig mot kreditförluster (Oxelheim, 2010 s.74). Detta talar för att hypotes 2 är sann.

Bankernas agerande

Irlands regering står inför en ”skräckinjagande” banknota där budgetunderskottet är 32 % av BNP (Rapport 2010b). Merparten har gått åt för att rädda Anglo Irish Bank. Kostnaden beräknas till 245 miljarder kronor. 30 miljarder har gått till Allied Irish Banks och 50 miljarder till att rädda fastighetsutvecklaren Irish Nation Wide. Nyheten är att den Irländska regeringens räddningsinsats för Anglo Irish Bank driver årets budgetunderskott till skyhöga

32 %. Många är rädda för att de inte kan betala huslånet och riskerar att mista sina hus. Det fanns få regleringar för irländska banker. Det är ofta i banksektorn som bostadsbubblan blåses upp och sedan exploderar.

Irlands centralbank

Den irländska centralbankschefen Patrick Honohan sade att Irland behöver tiotals miljarder euro för att hantera bankkrisen som orsakades av bostadsbubblan (Rapport 2010e).

Låntagarna klarade inte att betala sina lån och staten tvingas hålla bankerna under armarna. Irländskt kreditbetyg är i farozonen och kreditvärderare har inlett en översyn. Enligt Brian Lenihan (Irlands finansminister) har Irland ett underskott på 19 miljarder euro som de inte kan finansiera och regeringen kommer att tvingas be om internationell ekonomisk hjälp (Rapport 2010f). Regeringar och centralbanker tvingas till drastiska åtgärder för att rädda bank och finanssektorn från kollaps. Världens centralbanker har på samma sätt som den europeiska centralbanken sänkt sina räntor till rekordlåga nivåer. Det som är speciellt med räddningsaktionerna är att de till övervägande delen varit nationella. Nationella centralbanker vakar över den finansiella stabiliteten i respektive land. Centralbanker världen över samarbetar i internationella valutafonden IMF och involverar även medlemsländernas regeringar.

Irlands kreditvärdighet sänks . Irland fick betala mer än 6 % ränta för de 8-åriga statsobligationer som gavs ut i september 2010 (Rapport 2010a).

Valutaunionens räntor dikterades av Tyskarna och de ville ha låga räntor för att få fart på ekonomin. Inhemska och utländska banker kunde därmed fortsätta att låna ut pengar till irländska företag i en sanslös omfattning. Följden blev en spekulationsbubbla som när den brast inte bara drabbade de irländska bankerna utan även hotade dra med sig några tyska, engelska och franska finansinstitut. För att rädda landets banker tvingas irländska staten låna upp 850 miljarder kronor. Mycket av dessa pengar tas till att täcka förväntade kreditförluster. Det kan tyckas att ägarna av de europeiska banker som genom en kriminellt vårdslös kreditgivning orsakat Irlands kollaps borde ta smällen men det kommer inte att bli fallet (Affärsdata 2011c). Detta talar för att hypotes 2 är sann. Iden med nödlånen Irland tvingas ta är att systemviktiga finansinstitut skall hållas skadelösa. Det irländska folket kommer att få betala ett högt pris.

Kritik riktas mot brist på reglering av bankerna, samt kontroll av bank och finansmarknaden. Avsaknaden av reglering från regeringens sida var orsaken till att bankutlåningen blev okontrollerat hög. Detta ledde till katastrofala följder när låntagare inte kunde betala tillbaka sina lån. Det finns få regler för irländska banker och grundproblemet är att det inte räcker med regler, de måste genomföras också (Rapport 2010v). Detta talar emot att hypotes 2 är sann.

6.1.2.1 Testimplikation av hypotes 2

Testimplikation: Vad bör inträffa om hypotes 2 är sann?

Svar: Om bankutlåningen förorsakade krisen så har bankernas agerande lett till att landets ekonomi har blivit dålig. Var så fallet? Ja, landets ekonomi blev katastrofal efter bankernas överutlåning och brist på kreditprövning.

6.1.2.2 Verifiering/Falsifiering av hypotes 2

Emot: Under åtskilliga år har de goda nyheterna varit överväldigande för ministrarna i Irlands regering. Den ekonomiska boomen blev allmänt känd år 1997 genom media (Sweeney, 1998 s. 43). Detta talar emot att hypotes 2 är sann. Det skapade en allt för optimistisk bild av det ekonomiska läget. Regeringen bromsade inte den allt för optimistiska trenden och man trodde att uppgången skulle vara för evigt. Detta talar för att det inte var bankerna som orsakade krisen utan regeringen.

För: Det finns hål i regelverket som innebär att bankerna kunde sänka kapitaltäckningskraven genom att skenbart flytta risker utanför balansräkningen och försäkra sig mot kreditförluster (Oxelheim, 2010 s.74). Detta talar för att hypotes 2 är sann. Den verkliga ekonomiska situationen gick därmed inte att läsa av eftersom man höll vissa poster utanför och detta gav sken av att banken hade en starkare ekonomisk ställning än vad man egentligen hade. Ett sätt att undvika att detta sker igen är att begränsa bankernas möjligheter att använda sig av olika tekniker för att sänka kapitaltäckningskraven. Kapitaltäckningsgraden bör bero på bankernas risktagande, men det bör finnas en gräns för maximal skuldsättningsgrad (Oxelheim, 2010 s.75).

Emot:

Avsaknaden av reglering från regeringens sida var orsaken till att bankutlåningen blev okontrollerat hög. Detta ledde till katastrofala följder när låntagare inte kunde betala tillbaka

sina lån. Det finns få regler för irländska banker och grundproblemet är att det inte räcker med regler, de måste genomföras också (Rapport 2010v). Detta talar emot att hypotes 2 är sann. Man kan därför inte skylla allt på bankerna då de inte hade tillräcklig reglering uppifrån, något som regeringen skulle utarbetat riktlinjer för så hade det aldrig behövt hända.

För: Inhemska och utländska banker lånade ut pengar till irländska företag i en sanslös omfattning. Bankernas kriminellt vårdslösa kreditgivning orsakade Irlands kollaps och de borde ta smällen (Affärsdata 2011c). Detta talar för att hypotes 2 är sann. Den kraftiga överutlåningen bidrog starkt till Irlands dåliga ekonomi.

Sammanfattning: Min bedömning är att klart verifiera att hypotes 2 är sann. Bankerna ägnade sig åt spekulativa affärer och gav frikostiga lån utan att tänka på säkerhet och risker. De lånade ut till företag och privatpersoner och fastnade i en ond cirkel av girighet. De anställda i banken hade ett bonussystem som ökade de anställdas inkomster ju mer de lånade ut, ju mer tjänade de. Detta gav låntagarna de lån de ville ha (Rapport 2010w)

6.1.3 Hypotes 3

Den finansiella strukturen förorsakade krisen

För tio år sedan kallades Irland den keltiska tigern. Med hjälp av EU-stöd, avreglerade marknader och sänkta bolagsskatter hade åstadkommit en snabb ekonomisk tillväxt som fick omvärlden att häpna och nyliberala ekonomer att utnämna Irland till ett mönsterland (Affärsdata 2011c).

Vad var det som gick snett? Förklaringen är att så länge Irland hade utnyttjade resurser som gick att ta i anspråk så gick det som på räls. Det var få som ville inse att det var omöjligt att öka hastigheten när motorn redan gick på högvarv. Då Irland anslöt sig till europeiska valutaunionen var det tydligt att landets ekonomi borde kylas av med höjda räntor. Men det var inte längre möjligt, då tyskarna dikterade valutaunionens räntor och detta ledde till en utlåningsbubbla på Irland som gick över styr. För att rädda ekonomin tvingades Irland ta nödlån från EU.

För att få nödlånen måste irländska staten sänka löner, pensioner och sociala förmåner. Det är en åtstramning som förlänger och fördjupar krisen. Före krisen hade Irland inte vanskötta statsfinanser. Irlands statsskuld var bara en femtedel av Tysklands. Irlands finansiella krasch

beror på att landet genom EMU tvingas på en räntepolitik som passade för Tyskland men inte för Irland. Det var vad många fruktade när valutaunionen bildades (Affärsdata 2011c).

Krisen är långt ifrån över (Affärsdata 2011g). Det råder ett utbrett förakt för regeringens planer på att höja skatterna och skära i den offentliga sektorn. Många välutbildade lämnar landet och det kommer att påverka Irlands chanser att ta sig ur krisen när konjunkturen vänder. Denna åsikt delas av Paul Lynan, ordförande för studentkåren i University College Dublin, UCD, ett av Irlands största universitet. Det är framförallt sjuksköterskor, hantverkare, ingenjörer och ekonomer som lämnar landet. Den största förtjänsten med den keltiska tigern var inte högre löner eller bättre infrastruktur utan att unga som ville kunde stanna och hitta jobb.

Levnadsstandarden steg snabbt under 1960 och -70-talen, men följdes inte samtidigt av ökad disponibel inkomst per person (Sweeney, 1998 s.48).

Sedan EEC/EU-inträdet 1973 var Irland en bidragstagare i EU på grund av befolkningens låga levnadsstandard.

Det var nedgång av husbyggnation under mitten av 1980-talet. Sedan 1987 har det skett en 20 % ökning på jobb (Sweeney, 1998 s.4).

Framgången med den irländska ekonomin under decenniet från slutet av 1980 till slutet av 1990-talet har varit utomordentlig god (Sweeney, 1998 s. 1-16). Irland har haft en utomordentlig hög nivå på ekonomisk tillväxt och klättrat från en av de fattigaste EU-medlemsstaterna till en mellannivå på europeiska ekonomier på kort sikt mot alla förutsägelser. Det fanns inga tecken på överhettning och boomen tycks fortsätta.

Under åren 1986-96 ökade arbetstillfällena med 26 % i Irland jämfört med EU 7 % och USA 15 % (Sweeney, 1998 s.55). Fortfarande var arbetslösheten hög på grund av strukturomvandlingen i jordbruket. Detta tyder på att hypotes 3 inte är sann. Positiva faktorer (1990) är att arbetslösheten har sjunkit trots minskad emigration. Sedan 1990 har det inte varit någon netto emigration. Klassificeringen av arbetslösa har varit diskutabel (hemarbete). Långtidsarbetslösheten är högre än i OECD-länder (Sweeney, 1998 s.164).

Försäljningen av bilar speciellt begagnade hade en boom under mitten av 1990-talet. Det skapades 50 000 nya jobb i mitten av 1990-talet.

Framtiden ser ljus ut. Är miraklet verkligt? Kommer boomen att vara? Talar siffrorna sanning? Har vinsterna blivit rättvist fördelade? Levnadsstandarden steg långsammare än hos de flesta andra EU-länder.

En otroligt snabb tillväxt skedde under 1990-talet med ökad levnadsstandard och anställningar (Sweeney, 1998 s.44). Då tillväxten ökar förbyts emigrationsvågen till immigrationsvåg. Globaliseringen har varit nyckelordet för Irlands tillväxt. Vid en kraftig ekonomisk kris drabbas de offentliga utgifterna hårt med stora nedskärningar i offentlig sektor och massarbetslöshet.

Tillväxtnivån var den högsta i världen under sent 1990-tal och inflationen och den nominella räntan var låg (Sweeney, 1998 s.4). Det var ett stort balanserat nettoöverskott och nettoimmigration. Det var ett verkligt budgetöverskott och statsskulden reducerades till 69 % av GNP (Sweeney, 1998 s. 4). Det var få industriella tvister och konflikter. Vinsterna stegrades kraftigt. Inkomsterna har ökat i verkliga termer varje år. Människorna har fått det bättre. Irlands levnadsstandard kommer att vara likvärdig vilket annat EU land som helst.

Hushållsinkomsterna steg inte lika fort som GNP. 1990 var det 46 000 nya nettojobb vilket bidrog till nya skatteinkomster och minskad arbetslöshet. Irländsk GNP per capita var £ 9,436 (1995) att jämföra med £ 27,458 per arbetande person (Sweeney, 1998 s.51).

Under 1990-talet var det många icke irländare som sökte jobb i landet. Andelen av befolkningen som arbetar inom jordbruket har minskat från 37 % till 10 % (Sweeney, 1998 s.9). De flesta arbetar inom service.

Arbetslösheten sjönk till mindre än en kvarts miljon första gången sedan 1990. Nya jobb var 60 000 per år. Den Irländska ekonomin skulle inte bli en Celtic Tiger men en Celtic Tortoise (Sköldpadda) (Sweeney, 1998 s.46).

Under 1990-talet ökade husbyggnationen av offentliga byggnader och marknaden visade överhettning i slutet av 1997.

Under åren 1994-1997 ökade tillväxten med 16 %. Det totala antalet jobb var 1997 1,3 miljon.

Irland hade till 1996 en årlig tillväxt på 5,4 % GNP. Åren 1996, 1997 och 1998 hade Irland en tillväxt på 7,5 % GDP som var det högsta av alla industriländer (Sweeney, 1998 s.1).

Många av de irländska jobben var högkvalificerade. Den Irländska ekonomin var två tredjedelar större 1996 än tio år tidigare. Det kom att bli en stark arbetsmarknad, låg inflation, stark export, höga investeringar och reducerade statslån samt låg upplåning. Det Irländska miraklet tycktes bli en solid grund att bygga på. Grunden är god infrastruktur, investeringar i arbetskraft och en hälsosam struktur. Irland har växt snabbast i E12-gruppen men tillsammans med Grekland och Spanien haft den högsta inflationstakten.

”Northern Ireland” var sedan 1997 högindustrialiserat, medan resten av Irland var ett jordbruksland. Efter andra världskriget ökade levnadsstandarden betydligt långsammare på Irland än i USA och de flesta europeiska länder.

EMU-medlemskapet för Irland innebar en alltför expansiv penningpolitik, räntan var för låg, växelkurserna var låsta och kunde inte dämpa utvecklingen. Resultatet blev en överhettning som inte skulle blivit så allvarlig utanför EMU. Irlands konkurrenskraft har försämrats med 32 %. Investeringarna som andel av BNI föll 6 % enheter mellan 2007 och 2008 och slog direkt mot sysselsättningen. Arbetslösheten har ökat från 4,5 % till 12,5 % mellan 2007 och 2009.

År 2008 var arbetslösheten bland nyutexaminerade nästan obefintlig. Idag saknar var femte jobb. Nästan hälften av de nyexaminerade studenterna på UCD lämnar nu landet, enligt Lynam (Affärsdata 2011g). Emigration är ingen ny historia för Irland utan man har ofta reglerat sin arbetslöshet genom utvandring. Det har brutit upp samhällen och hindrat långsiktig ekonomisk utveckling. Detta styrker att hypotes 3 är sann. Många har anhöriga som emigrerat under tidigare kriser. För att få stopp på emigrationsvågen vill studenter se större utbildningsinsatser. Arbetslösa måste hålla liv i sina kunskaper och man får inte sluta att utbilda folk. Studentkårerna lägger stor kraft på att bearbeta politikerna. Klasserna blir större, antalet lärare minskas och material sparas in. Irland är ett dyrt land att leva i som student. Bostadsbubblor och sänkta skatter för utländska företag ger bra ekonomi på kort sikt. Grunden för långsiktig tillväxt är en hög kunskapsnivå. De som har bäst kunskaper för att

konkurrera i den globala ekonomin borde vara byggstenarna för Irlands återhämtning (Affärsdata 2011g).

Anställda inom industrin har ökat sakta. Industrin har subsidier med skattesubventioner och andra fördelar såsom skattefria industrizoner och noll skatt på exportvinster. Det finns statliga byråer för att gynna utländska investerare. Inflationen har varit låg trots boomen. De offentliga finanserna som varit usla under många år hade blivit bra. Statskulden har minskat. I Irland finns ny tilltro.

Tillväxten på Irland var nästan lika hög som i de fyra "Asien Tigers" dvs. Sydkorea, Taiwan, Hongkong och Singapore där av namnet "Tiger". Irland har en kraftig statsintervention vilket de fyra "Asien Tigers har". Irland har utvecklats från att varit ett av de fattigaste EU medlemsländerna till en mellanklass av europeiska ekonomier (Sweeney, 1998 s.10).

Den irländska ekonomin hade blivit större. Stark arbetskraftstillväxt, låg inflation, stark exportökning, höga investeringar, goda finanser och reducerad statskuld. Det irländska miraklet tycks bli en god grund att bygga på med en god infrastruktur. Irland var en av världens ledande ekonomier. Irland hade fortfarande för hög arbetslöshet, speciellt långtidsarbetslöshet. En tredjedel av människorna klassificeras som fattiga.

Inkomstfördelningsproblem: Irland har varit bra på hög tillväxt men mindre bra på full sysselsättning och en acceptabel fördelning av inkomst och välfärd.

En tredjedel av befolkningen klassificeras som fattiga. Ett stort antal är långtidsarbetslösa. De jobb som skapas tas av unga och återvändande emigranter.

Irland skall spara 56 miljarder kronor nästa år (Rapport 2010g). Den 24 november 2010 lade Irlands regering fram en fyraårsplan för att minska budgetunderskottet. Det innebär höjda skatter och nedskärningar i statliga utgifter. I sparpaketet ingår sänkta socialbidrag, höjd mervärdesskatt, höjd fastighetsskatt och höjda marginalskatter för höginkomsttagare. De som har måste bidra med mest och de som har minst måste i möjligaste mån skyddas sade premiärminister Brian Cowen.

En jämn ström av arbetslösa köar till socialkontoret i norra Dublin för att hämta veckans arbetslöshetsunderstöd på 224 euro i veckan (Rapport 2010r). Det är inte mycket att leva på. På drygt två år har det vänt helt från så gott som ingen arbetslöshet alls till 13 %.

Fastighetspriserna på hus och lägenheter har halverats och offentliganställda har fått lönerna sänkta. Är det något som irländare är trötta på så är det politiker och bankirer. Socialbidraget skall sänkas i nästa budget.

Flera industrier har drabbats hårt av krisen (Oxelheim, 2010 s. 11). Bilindustrin har till exempel fått massiva statliga stödåtgärder. Med några få undantag har regeringarna i både USA och i Europa sett till att i första hand rädda de inhemska industrierna med hjälp av skattefinansierade stödpaket och finanspolitiska stimulansåtgärder.

Irlands största och längst pågående problem har varit hög arbetslöshet och emigration (Sweeney, 1998 s.2). Irland har ett unikt problem med sin arbetslöshetsnivå. När nya jobb skapas, är det återvändande irländare och folk från andra EU-länder som får dem, men inte de långtidsarbetslösa irländarna. Förutsägelseerna är att arbetslösheten kommer att minska (Sweeney, 1998 s.3).

Det irländska miraklets grund är god infrastruktur, investering i viktigt kapital, människor och en hälsosam demografisk struktur. Det finns jättestora utmaningar för det irländska folket. Ett är den ihållande nivån av arbetslöshet som faller sakta, men den faller. Den är dock alltför hög. De nya jobben tas av unga människor och emigranter som kommit tillbaka till Irland. Den andra utmaningen är relaterad till långtidsarbetslöshet, det är den höga nivån av fattiga. Välfärden är inte fördelad (Sweeney, 1998 s.15). Under 1970-talet steg arbetslösheten men arbetskraftstillväxten ökade. Arbetslöshetsnivån var 7 % (mindre än 100 000). De arbetslösas filosofi är ”arbete eller svält”. Irland har fortfarande ett strukturproblem med arbetslöshet (Sweeney, 1998 s.54). Att arbetslösheten fortfarande är hög beror på strukturen med det minskande jordbruket, de höga födelsetalen och att de återvändande immigranterna tar de lediga jobben. Positiva faktorer är att arbetslösheten har fallit under senare år trots låg emigration. Normalt ökar arbetslösheten när emigrationen är låg. Arbetslösheten har minskat från 15,7 % 1993 till 10,3 % 1997. De irländska arbetslöshetsregistren är inte tillräckliga (Sweeney, 1998 s. 56). Det är problem med Irlands arbetslöshetssiffror, speciellt proportionerna av långtidsarbetslösa (över ett år), är höga jämfört med andra länder (Sweeney, 1998 s 57).

Det är fem faktorer som förringar det irländska ekonomiska miraklet: hög arbetslöshet, utbredd fattigdom, brist på skattereform, överdrivna tillväxtsiffror och övertillit till multinationella företag. Arbetslöshet är det största ekonomiska och sociala problemet som

man inte lyckas eliminera, politiken har inte effektivt inriktat sig på detta. Avsaknad av skattereform är viktig inte minst därför att det leder till fattigdom. Ett alvarligt angrepp på fattigdom och arbetslöshet skulle göra Irland till ett av de attraktivaste länderna i världen (Sweeney, 1998 s.155). Utsträckningen av fattigdom i Irland är förvånansvärt hög. Det stora problemet är antalet som är beroende av ekonomiskt understöd. Många av de arbetslösa har inte haft framgång när de sökt arbete och har en låg utbildning och deras förutsättningar är begränsade. Det krävs allvarliga handlingar för att få ned långtidsarbetslösheten och detta är brådskande. Den irländska boomen har inte dramatiskt reducerat långtidsarbetslösheten. Det är vida känt att fattigdom är ett problem. Det har aldrig varit ett bättre tillfälle att angripa fattigdomen med skattereformer, finansierade av stigande inkomster som genereras av den ekonomiska boomen.

6.1.3.1 Testimplikation av hypotes 3

Testimplikation: Vad bör inträffa om hypotes 3 är sann?

Svar: Om den finansiella strukturen förorsakade krisen så skulle landets finansiella struktur vara felaktigt uppbyggd. Var så fallet? Ja, landet hade en obalans i uppbyggnaden. Det hade en onaturligt snabb tillväxtperiod och ett allt för snabbt omdanande från agrarsamhälle till industri- och service samhälle. Välfärden var snedfördelad och arbetslösheten onaturligt hög med ett stort antal fattiga i landet.

6.1.3.2 Verifiering/Falsifiering av hypotes 3

För: Idag saknar var femte Irländare jobb. Nästan hälften av de nyexaminerade studenterna på UCD lämnar nu landet, enligt Lynam (Affärsdata 2011g). Emigration är ingen ny historia för Irland utan man har ofta reglerat sin arbetslöshet genom utvandring. Det har brutit upp samhällen och hindrat långsiktig ekonomisk utveckling. Detta styrker att hypotes 3 är sann. Irland har haft en exceptionellt hög arbetskraftsutvandring i flera omgångar. Det tyder på att det är något fel i den finansiella strukturen. Vad är det som gör att man inte kan behålla sin arbetskraft och ge den inhemska befolkningen jobb?

Emot: För tio år sedan kallades Irland den keltiska tigern. Med hjälp av EU-stöd, avreglerade marknader och sänkta bolagsskatter hade det åstadkommit en snabb ekonomisk tillväxt som fick omvärlden att häpna och nyliberala ekonomer att utnämna Irland till ett mönsterland (Affärsdata 2011c). Det pekar på att hypotes 3 inte är sann. Om det gick så bra för Irland med

kraftig tillväxt hur kan då krisen bero på den finansiella strukturen? Om strukturen hade varit dålig hade det väl inte gått bra för Irland med snabb tillväxt eller?

För: Det är en dålig fördelning av välfärden på Irland. Förekomsten av fattigdom är förvånansvärt hög på Irland, med över en million människor som klassificeras som fattiga enligt aktuell forskning (Sweeney, 1998 s.155). Med en befolkning på 3 261 000 innebär det att en tredjedel av befolkningen lever i fattigdom (ESRI, 1989), vilket är en väldigt hög nivå. Det finns också en liten klick av befolkningen som är väldigt rika. Detta styrker att hypotes 3 är sann. Den finansiella strukturen orsakar att man inte kan ta tillvara inhemsk arbetskraft vilket urholkar ekonomin och fördröjer återhämtning och tillväxt.

Emot:

Mycket tyder på att omvandlingen från agrart samhälle till industrisamhälle gick för fort och skapade problem. Fortfarande var arbetslösheten hög på grund av strukturomvandlingen i jordbruket. Detta tyder på att hypotes 3 inte är sann. De människor som blev över i agrarsamhället hade svårt att finna lämpliga arbetsuppgifter. Andelen av befolkningen som arbetar inom jordbruket har minskat från 37 % (1960) till 10 % (1990) (Sweeney, 1998 s.9). De flesta arbetar inom service.

Sammanfattning: Här är det inte lika enkelt att verifiera eller falsifiera. Jag skulle dock säga att merparten av informationen tyder på en verifiering, att hypotesen är sann. Detta grundar jag på att arbetslöshet är det största ekonomiska och sociala problemet som man inte lyckas eliminera, politiken har inte effektivt inriktat sig på detta. Irland har fortfarande ett strukturproblem med arbetslöshet (Sweeney, 1998 s.54). Irland har varit bra på hög tillväxt men mindre bra på full sysselsättning och en acceptabel fördelning av inkomst och välfärd. Fattigdomen är också ett stort problem. Den låga levnadsstandarden är ett problem. Många välutbildade lämnar landet och det kommer att påverka Irlands chanser att ta sig ur krisen när konjunkturen vänder. Ett allvarligt angrepp på fattigdom och arbetslöshet skulle göra Irland till ett av de attraktivaste länderna i världen (Sweeney, 1998 s.155). Utsträckningen av fattigdom i Irland är förvånansvärt hög. De som har bäst kunskaper för att konkurrera i den globala ekonomin borde vara byggstenarna för Irlands återhämtning (Affärsdata 2011g).

6.1.4 Hypotes 4

Utländska storföretag förorsakade krisen

Irland strävade efter att attrahera utländska företag, öka exporten och anställa mer inom industrin för att öka tillväxten.

Samhället övergår mer och mer till serviceproduktion. Irland har aldrig varit ett industriland utan samhället har varit ett jordbrukssamhälle.

Det finns inte någon stor inhemsk industriproduktion, därför är man väldigt beroende av att locka till sig utländska företag. Låga kostnader för arbetskraft, låg bolagsskatt och stora investeringar från multinationella företag, särskilt i databranschen, har varit viktig näring för den keltiska tigern (PressText 2011j). Jordbrukssamhället har genomgått en mycket snabb omvandling till industrisamhälle, kanske har denna omställning varit alltför snabb.

Genom nya transfereringsprincipsregler behöver inte multinationella företag som är verksamma på Irland vara osäkra och oroliga. Den irländska staten är allt för beroende av de stora multinationella företagen som hotar med repressalier om Irland höjer den låga företagsskatten (Sweeney, 1998 s.9). Detta talar för att hypotes 4 är sann. Om ett moderbolag i USA får betala 35 % i skatt vid försäljning av varor i USA, så säljer de istället varorna till sitt dotterbolag på Irland där de endast behöver betala låg skatt. Det amerikanska dotterbolaget kan sälja sina varor på en europeisk marknad till låga priser och ändå göra bra vinster. Den irländska företagsskatten har reducerats från 50 % till 36 % (1997) och från 2010 har den sänkts till 12,5% (Sweeney, 1998 s. 185, 188). Det blir därför väldigt attraktivt för de utländska bolagen att etablera sig på Irland och stora vinster kan tas ut. De kan också ta ut låga priser på grund av sina låga kostnader och framgångsrikt konkurrera med andra företag om sina produkter. Den som förlorar på det är irländska staten som går miste om skattepengar som de förlorar på den låga företagsskatten. Detta tyder på att hypotes 4 är falsk.

Bolagsskatten har alltid varit en stor valfråga på Irland. Vid parlamentsval har Irlands extremt låga bolagsskatt varit en av huvudfrågorna. Med en låg bolagsskatt för tillverkande företag har Irland attraherat utländska direktinvesteringar i en enorm omfattning (HD 2011k).

Utländska bolag har applåderat den låga skatten men de andra EU-länderna har på senare tid börjat knorra. Irland är i allmänhet mycket medveten om att landets snabba klättring från Europas ekonomiska botten till den övre halvan i välståndsligan, inte varit möjlig utan den massiva utländska investeringsboomen.

De multinationella företagen tjänar stora pengar på Irland men dotterbolagen skickar hem dem till den utländske ägaren. Men tjänar de verkligen så mycket pengar på Irland? Svaret är nej. Den låga företagsskatten gör att företagen deklarerar och flyttar vinster till ett lågskatteländ som Irland (Sweeney, 1998 s.48). GDP (Gross Domestic Products) blåses upp och gör att Irland ser rikare ut än det gör. Detta förvrider nyckelekonomiindikatorn i en liten ekonomi. Genom att pressa ner råvarupriserna (Transfer Price Fixing) från t.ex. USA för irländsk bearbetning, får Irländska företag mycket stora vinster på i Irland. Coca-cola har en fabrik i Drogheda i Irland med 200 anställda och gör vinster på £ 400 miljoner varje år (Sweeney, 1998 s.48).

Utländska företag tar ut vinsten där skatten är lägst. Antoin Murphy kallade utflödet "The black hole" på 1980-talet. "The black hole" var det massiva utflödet av vinster och royaltys från MNCs som handels och inkomststatistiken ignorerade.

Murphy fokuserade på de tre C: na, Computer, Coca-cola koncentrats och Chemicals. År 1990 var 52 % av all export MNCs tillverkat gods som genererade £4,1 miljarder av 24 000 arbetare. Irländska industriernas antal anställd var 106 000 som producerade för £2,8 miljarder (Sweeney, 1998 s.48). Irländska tillverkare producerade bara 2/3 av nettotillverkningen av tre C:s med en 4,5 gånger större arbetskraft. Även med hänsyn till kapitalintensiteten inom 3 C sektorn var omsättningen per anställd mycket hög. En överdriven försäljning Transfer price-fixing. Vid politikernas användning av nyckelstatistik GNP, GDP kunde deras antagande bli fel. GDP per person av befolkningen skulle bli överdriven och varje förhållande till GDP skulle bli felaktigt. Effekten var att man underskattade betydelsen av brittisk påverkan av irländsk ekonomi därför att irländska företag är mer arbetskraftsintensiva och handlar mer med Storbritannien än MNCs (Sweeney, 1998 s.48).

Det finns en annan komplicerad faktor när man mäter Irlands nationalinkomst. 90 % av Irlands GNP representeras av export, speciellt datorer och elektronik. Priserna på dessa har hela tiden fallit. Priserna på Irlands export har stigit långsammare än på importen. I handelstermer har Irlands disponibla inkomst minskat med 1 % per år.

För att göra det ännu mer komplext har EU tillgångar reducerats med 0.5 % per år. Den disponibla nationalinkomsten som är tillgänglig för människor att spendera har stigit med 2 % mindre än vad GNP gjorde på 1990-talet (Sweeney, 1998 s.48). Vi kan se att ett stort antal av

MNCs kan förvränga de nationella siffrorna. För att korrigera siffrorna har CSO i mitten av 1995 backat dem till 1989-års siffror. Speciellt 1993 års siffror var kraftigt reducerade. De bästa siffrorna att använda för Irland är de mer modesta GNP snarare än GDP som de flesta länder använder eftersom en MNCs vinst justering har gjorts. Snedvridning kan fortfarande förekomma. Ett företag har aldrig delat ut vinst från sitt lönsamma Irländska företag till aktieägarna utan lånat ut stora summor till moderbolaget för en struntsomma som ränta för växande lån. Om normal marknadsränta hade betalats hade det irländska företags vinst varit högre.

Irland var inte direkt diskriminerat under det brittiska styret men kunde inte konkurrera med de engelska fabrikerna om produkter. Britterna hade en fördel av en tidig start, en stor marknad samt tillgång till stål och kolindustri. Nord Irland fångades av den första vågen av industriell revolutionen inom textilindustrin. Den irländska industrin var avsmnad speciellt i nordost. Irländska befolkningen ökade snabbt från 4-5 miljoner (1800-talet) till 8,2 miljoner (1841) (Sweeney, 1998 s.41).

Befolkningsmängden minskade dramatiskt under andra hälften av 1800-talet. När Fianna Fail kom till makten 1932 startade de ett ekonomiskt krig med britterna (protektionism) (Sweeney, 1998 s.41). Irland led under Andra Världskriget och stagnerade under 1950 talet, men resten av Europa hade en boom.

Irland har ett unikt och specifikt problem när dess tillväxt undersöks. Där är en stor skillnad mellan GNP (Gross National Product) och GDP (Gross Domestic Product), och skillnaden kallas "Nett Factor Flows" (Sweeney, 1998 s.46). Detta talar för att hypotes 4 är sann. Det stora outflow för 1997 var £9,7 miljarder från vilket inflow på £3,9 miljarder måste dras ifrån. Återstoden är £5,6 miljarder. En sjundedel var MNC-vinst som blev exporterad. Till detta skall läggas ytterligare £1,5 miljarder "reinvested earnings" (ännu ej hemskickad) (Sweeney, 1998 s.46). För att göra det ännu mer förvirrande är ledande Irländska företag större investerare utomlands och skickar också hem pengar. Nettofaktorflödet var £5,6 miljarder 1997 och detta dras från GDP £45,9 miljarder ger GNP £40,3 miljarder (Sweeney, 1998 s.46).

De multinationella företagen tjänar stora pengar i Irland, men de skickar hem dem.

Irland har ett kraftigt exportöverskott som är långt större än importen. Problemet är utflödet av tillgångar och vinster till multinationella företag (ägarföretag). Irland är en av de största

handelsnationerna i världen. Import och exportsummorna är runt 143 % av GDP (1996). Irland har över 5 miljoner besökare (turism) som spenderade £ 1,6 miljarder (1995).

Höjd bolagsskatt har krävts av många EU medlemsländer men inte accepterats av Irland. Genom så låg bolagsskatt 12,5 % lockar Irland till sig många utländska företag speciellt Amerikanska multinationella företag eller delar av dem.

Flera Amerikanska företagsjättar har i kraftfulla ordalag varnat Irland för att höja den låga bolagsskatten.

Utländska investeringar växer kraftigt i attraktiva större (utländska) industrier som IBM, Hewlett Packard, Compaq, Sandoz etc. De har bland den högsta produktiviteten i Europa beroende på ”transfer price-fixing” av multinationella företag (MNCs) (Sweeney, 1998 s 3).

Transfer price-fixing är baserat på ett förfaringssätt med bokföring som de flesta multinationella företag gör. De pressar ner priserna på råmaterial från USA till Irland för bearbetning och detta ger den irländska fabriken mycket höga vinster. Bolagsskatten på Irland är bara 12,5 % och mycket lägre än vad bolaget får betala i USA.

För MNCs som helhet spelar det ingen roll därför att de gör gruppredovisning med alla de internationella priserna vid bokslutet. En stor andel av MNCs transaktioner sker inte på marknaden, men är interna företags arrangemang, där priset bestäms av faktorer som skattenivå, politiska situationer, stärkta marknadsandelar m.m. Intern företagshandel i multinationella företag är en stor växande faktor inom världshandeln och utgör 1/3 av all handel. Genom att förlägga vinsten till Irland betalar MNCs en företagsskatt som inte skulle vara möjlig någon annan stans och följaktligen hjälper det irländska riksrevisionsverket. Det har uppskattats genom analys av irländska handelssiffror för livsmedels ingredienser att Coca-Cola på sin fabrik i Drogheda med 200 anställda tjänar £400 miljoner per år på Irland. Det vore en dumhet att tro att 200 ”superworkers” i Drogheda fabriken verkligen genererade denna förmögenhet (Sweeney, 1998 s.47).

Vänstern hade länge varit kritiska till ” Transfer price-fixing” av MNCs på Irland som en förvrängning av siffror redan tidigt 1970-tal. Antoin Murphy (Assistant Professor of Economics. Trinity College, Dublin) kallade utflödet ”The Black Hole” på 1980-talet. ”The Black Hole” var det massiva utflödet av vinst och royalties från MNCs som handels och nationell inkomst statistik hade ignorerat. Murphy fokuserade på ”the C:s”, Computers, Cola-koncentrat och ”Chemicals” inklusive läkemedel (Sweeney, 1998 s.47).

Även om man tar med kapitalintensiteten på "tre C:s" tillverkning var omsättningen alltför hög. Det har räknats som en överdriven försäljning beroende på transfer price-fixing. Murphy argumenterade att skattefaktorn uppmuntrar många MNCs till att bidra till sin irländska verksamhet med utflöde till andra divisioner som kan vara lokaliserade var som helst. Många politiker baserar sin nyckelstatistik på GNP och GDP så deras slutsatser kan bli fel. EU baserar mycket av sin analys och sina beslut på GDP. Monetära unionen som inkluderar skuld på GDP förhållande kommer att bli överoptimistisk på Irland.

GDP per befolkningsenhet kommer att bli överdriven och vilken annan proportion (till GDP) som används av ekonomer kommer att bli felaktig. Irländska företag är arbetskraftsintensiva (Sweeney, 1998 s 48).

90 % av Irlands GNP representeras av export, speciellt av datorer och elektronik. Priserna på dessa produkter faller hela tiden, därför stiger priserna på Irlands export starkare än på importen vilket reducerar Irlands övergripande disponibla inkomst. Ett stort antal av MNCs i en liten ekonomi kan förvrider de nationella siffrorna. De bästa siffrorna för Irland är de mer modesta GNP snarare än GDP. Ett företag har aldrig levererat någon vinst för sin Irlandsverksamhet utan har i stället lånat stora summor pengar till moderbolaget för en struntsumma. Sådana transaktioner snedvrider siffrorna. Effekterna av irländska subsidier ger ingen rättvis bild genom dessa lån. Om räntan betalades på marknadsnivå skulle de irländska företagets vinst bli högre. Detta leder till en underdrift av nationell inkomst (Sweeney, 1998 s.49).

Tillverkningen på Irland domineras av MNCs. År 1996 var industrin moderniserad. Produktiviteten i tillverkningen växte så mycket att det var värt åtskilliga studier. Svaret blev känt: transfer price-fixing av MNCs överdrivna siffror (Sweeney, 1998 s.87). Det har varit en tillväxt i den utländska exportservicen speciellt i ingenjörsvetenskap och finansiell service (Sweeney, 1998 s. 89). Skälet för ett utländskt storföretag att välja Irland ligger i topp i Europa beträffande utbildad arbetskraft och för arbetarnas skicklighet. Där finns ett stort antal utbildade ingenjörer (Sweeney, 1998 s.105).

Hirst och Thompson argumenterade att det finns mycket som staten kan och bör göra beträffande MNCs utländska investeringar och kapitalflöde. Dagens världsekonomi är fortfarande långt ifrån integrering beträffande priser på gods och service, arbetskraft, kapitaltillgång, räntenivå och skattesatser. Regeringen har fortfarande stor makt om än lite

mindre än tidigare, speciellt i en liten öppen ekonomi som Irland. Irland har mindre makt över makroekonomiska faktorer som t.ex. räntenivån än tidigare. Globaliseringen tar upp två nyckelfrågor för den enskilda. Först, hur utnyttjar landet globalisering och tillväxt av internationell handel, investeringar och kapitalflöden? För det andra, hur reglerar man det? Svaret är att ett litet land inte kan reglera det själv, men EU kan och bör göra det. (Sweeny, 1998 s. 118). Styrelserna i MNCs förefaller ha enorm ekonomisk makt, 20 av dem har en försäljning större än Irlands GNP. Små länder som Irland med MNCs som Smurfits (företag) och CRH (företag) har större investeringar utomlands än hemma. Irland har en av de mest öppna ekonomierna i världen. Frihandel har ökat enormt. Oreglerat kapitalflöde har stor potential för instabilitet och även anarki, detta är ett ämne som regeringen måste inrikta sig på.

Irland har fått en stor andel av utländska investeringar. IDA (Industrial Development Authority) tror att det är fyra nyckelskäl för investering på Irland: 1. Hög nivå av utbildning och skicklighet hos arbetskraften. 2. Flexibilitet och anpassningsförmåga hos arbetskraften. 3. Den låga företagsskatten. 4. Den drivande kraften av existerande "Blue chip" företag som redan är lokaliserade på Irland. Flera irländska företag är i stånd att möta den högre efterfrågan på kvalitativa inflöden från de multinationella företagen. Irland har en allt för stor tillit till främmande direkt investering. Kritik har framkommit på att Irlands framgång är baserad på multinationella företag (MNCs). Dessa företags lojalitet till landet kan ifrågasättas eftersom de lätt kan stängas och flytta ut i den globala ekonomin (Sweeney, 1998 s. 123). Det finns många som tror att Irland litar alltför mycket på MNCs investeringar och detta är inte väl avvägt ur nationalistiskt perspektiv.

Den Nationalistiska ekonomiska politiken övergavs slutligen 1958. Skaparen av denna helomvändning var Sean Lemass. Avsaknaden av kritik berodde på att 1950 talet var en desperat tid. Fackföreningar och lokalbefolkningen välkomnade fabrikerna och erkänner att Irland behöver de multinationella företagen för sin högteknologi och höga produktivitet, höga löner, flexibilitet, uppfinningar och partnerskap. Vänstern välkomnar de utländska investeringarna men är kritiska till det höga beroendet av dem. USA är den största källan till direktinvesteringar. År 1994 investerade USA för 10 miljarder dollar vilket var det samma som 3 000 dollar per irländsk person (Sweeney, 1998 s. 124). Problemet att utveckla tillräckligt stora inhemska företag för att absorbera vår arbetskraft har blivit ett ämne för många rapporter. Det skulle förmodligen nästan varit omöjligt att absorbera arbetskraften med

den hastighet som irländska befolkningen reproducerades till 1980. Det är bara på senare år det varit möjligt att möta den globala konkurrensen.

Många av de inhemska företagen har sålts av sina grundare till utländska MNCs. Ett annat problem är möjligheten att överta majoriteten i irländska företag såsom AIB (företag) (Sweeney, 1998 s. 126)

Telesis-rapporten i NESC 1987 (National Economic and Social Council) är kritisk och förespråkar starkt en ändring av statligt underlättande från utländsk till inhemsk industri. Staten borde spela en mycket mer aktiv roll i utvecklingen av inhemska industrier och uppbyggande av strukturellt starka irländska bolag snarare än starka agenturer för att assistera svaga bolag. Telesis rekommenderade att politikerna skulle ändra beviljande från utländska till inhemska industrier och att staten skulle försöka få de bästa irländska företagen att bli internationella spelare.

Det har varit två starka perioder av utländska investeringar på Irland. Den första var på 1960-talet. Det var en kvalitativ differens i de två vågorna. I den första var det billig arbetskraft och skattenedskärning, i den andra skicklig arbetskraft och tillgång till europeiska marknaden på 1990-talet. Antalet utländska företag växte från 670 år 1987 till 1050 år 1996, en ökning på 57 %, framförallt elektronik, farmaci, mjukvaror, finansiell service, teleservice och andra industrier (Sweeney, 1998 s. 128) Den utländska företagstillverkningen ökade med 43 % och den inhemska tillverkningen minskade med 18 % mellan 1973-1996 (Sweeney, 1998 s.129). Om internationell handel och finansiell service tas med var anställda 1996 i irländska företag 126 752 och i utländska företag 115 491 anställda. Enligt Cullington rapporten kostade jobbskapande åtgärder mellan 1981-1990 £1,6 miljarder i 1990 års priser. Det skapades bara 7 000 nya jobb.

Starka vinstintressen och politiska påtryckningar gör att det är svårt att driva igenom lagförslag som omöjliggör Transfer price-fixing och skatteflykt. Det är avsaknaden av en reglering för omöjliggörande av skatteflykt snarare än de multinationella företagen som är orsaken till krisen. Detta tyder på att hypotes 4 är falsk. President Barack Obama skall jaga amerikanska skattesmitare världen över. Hans ambition kan bli dyr för bankerna och slå undan banksekretess skriver Dagens Industri (2011). I mars 2010 beslutade Barack Obama om en ny lag som ger den amerikanska skattemyndigheten IRS nya möjligheter att driva in skatter från utlandsboende. Lagen kräver att alla utländska banker varje år rapporterar in

uppgifter om sina kunder till IRS. De bankkunder som berörs är amerikanska medborgare, personer med arbetstillstånd i USA och företag med minst 10 procents amerikanskt ägande, skriver Di (Dagens Industri). Det är en närmast omöjlig uppgift för en större bank att gå igenom hela sin kundstock och kraven kan tyckas vara orimliga.

Det bli nödvändigt för bankerna att ändra på datasystemen och nyanställa för att klara uppgiften.

Att strunta i den amerikanska begäran kan bli dyrt, då amerikanska myndigheter kommer att kräva 30 procents källskatt på alla transaktioner med koppling till USA, exempelvis utdelningar och försäljningar av tillgångar, skriver Di (Dagens Industri).

6.1.4.1 Testimplikation av hypotes 4

Testimplikation: Vad bör inträffa om hypotes 4 är sann?

Svar: Om utländska storföretag förorsakade krisen så skulle företagen urholka landets ekonomi, vilket skulle leda till ekonomisk kris. Var så fallet? Ja, landets ekonomi blev kraftigt lidande på grund av de låga skatteintäkterna från MNCs . Företagens vinster undanhölls från beskattning, genom olika transföringar mellan utländska moderbolag och irländska dotterbolag . Dessutom utnyttjade företagen skatteparadis för att betala minsta möjliga skatt till den irländska staten.

6.1.4.2 Verifiering/Falsifiering av hypotes 4

För: Genom nya transfereringsprincipsregler behöver inte multinationella företag som är verksamma på Irland vara osäkra och oroliga. Den Irländska staten är allt för beroende av de stora multinationella företagen som hotar med repressalier om Irland höjer den låga företagsskatten (Sweeney, 1998 s.9). Detta talar för att hypotes 4 är sann.

För: Det stora ” Nett Factor Flows” är unikt för Irland (Sweeney, 1998 s.46). Detta talar för att hypotes 4 är sann. Det blåser upp GDP och gör att Irland ser rikare ut än vad det verkligen är. (Sweeney, 1998 s.46). De intjänade medlen av de multinationella företagen kan allvarligt förvränga den nyckelekonomiska indikatorn i en liten ekonomi. Statistiken blir förvriden och man får en felaktig bild av ekonomin.

Emot: Den irländska företagsskatten har reducerats från 50 % till 36 % (1997) och från 2010 har den sänkts till 12,5% (Sweeney, 1998 s. 185, 188). Det blir därför väldigt attraktivt för de

utländska bolagen att etablera sig på Irland och stora vinster kan tas ut. De kan också ta ut låga priser på grund av sina låga kostnader och framgångsrikt konkurrera med andra företag om sina produkter. Den som förlorar på det är irländska staten som går miste om skattepengar. De förlorar på den låga företagsskatten. Detta tyder på att hypotes 4 är falsk. Det är inte de multinationella företagens ansvar att bygga upp irländska statens ekonomi. Det är staten och inte de multinationella företagen som orsakade krisen. Staten såg inte till att bygga upp en inhemsk konkurrenskraftig industri. De utländska multinationella företagen satsar på eliten av välutbildad yrkesskicklig arbetskraft. Med en förhållandevis liten arbetskraft vill de skapa en stor vinstgivande produktion. De suger upp tekniker, ingenjörer och högutbildade men inte de lägre utbildade människorna som utgör flertalet av de arbetslösa. Det är därför många som går arbetslösa och inte bidrar till något skatteunderlag. Staten borde genom arbetsmarknadsåtgärder ha sett till att många arbetslösa kunnat få sysselsättning. Istället lockade man till sig utländska multinationella företag som skickade hem vinsterna till sina utländska moderbolag och endast betalade en liten del av de stora företagsvinsterna i skatt. Irländska staten förlorade därför stora belopp i utebliven skatt.

Emot: Starka vinstintressen och politiska påtryckningar gör att det är svårt att driva igenom lagförslag som omöjliggör transfer pricing och skatteflykt. Det är avsaknaden av en reglering som omöjliggör skatteflykt snarare än de multinationella företagen som är orsaken till krisen. Detta tyder på att hypotes 4 är falsk. President Barack Obama har för avsikt att genomföra en minskning av amerikanska företags skatteflykt. Att förmå utländska banker att uppges penningtransaktioner där amerikanska företag och personer är inblandade (Dagens Industri 2011).

Sammanfattning: De utländska storföretagen har undanhållit stora summor från beskattning genom diverse transfereringar mellan moderbolag och dotterbolag och där även skatteparadis som Bahamas varit inblandade, allt för att skatten skall bli så låg som möjligt. Detta är grunden för att verifiera att hypotes 4 är sann. Dessa pengar skulle ha gått till att bygga upp det irländska samhället.

6.1.5 Hypotes 5

Ansvarslöshet och misstag förorsakade krisen

Vårdslöshet orsakade krisen inte euron. Länder som har euro och ligger i eurozonens periferi har drabbats hårdast av finanskrisen. Finland som också är en liten ekonomi har klarat sig bättre med euron som valuta trots att de ligger i Europas utkant. Att finska politiker har fört en ansvarsfull politik och inte tillåtit någon fastighetsbubbla och bankkris att utvecklas är förklaringen. Detta bekräftar man också i Svenska Dagbladet 2010-11-28 (Affärsdata 2011e). Detta talar för att hypotes 5 är sann.

Penningpolitiken passar dåligt för Irland för att den gemensam valuta styrs politiskt utifrån behoven i de största ekonomierna, skriver Gustav Fridolin (MP) (Svenska Dagbladet 2011n). Irländska staten befinner sig både i en ekonomisk och politisk kris. För att kunna rädda landets finansiella system krävs betalningar men det har inte Irland råd med. Landets offentliga skuldsättning är mycket hög och kostsam. Irland har bett om hjälp från övriga euroländer. Det är viktig med en stabil utveckling inom euroområdet och betydelsefullt att finansministrar inom EU är med och dra rätt slutsatser när kriserna avlöser varandra. Orsaken till krisen är euron enligt Gustav Fridolin som är Miljöpartiets språkrör. Detta talar mot att hypotes 5 är sann. Det irländska upplägget för att lösa problemet är olikt den svenska bankakutens tillämpning på 90-talet på en avgörande punkt. I Sverige såg man till att de svenska skattebetalarna säkrade sina risker när man räddade bankerna från kollaps, genom att ta över ägande. Det fanns inte med några sådana konstruktioner i det irländska systemet. Att låta banksystemet kollapsa på Irland var inget alternativ då det skulle sprida problemen till bland annat Tyskland och sedan vidare in i Europa. Konsekvenserna skulle bli ödesdigra.

IMF kommer att ha en avgörande roll för att få det irländska banksystemet att fungera tillfredställande igen. Om räddningsaktionerna sker med skyggappar sänder det felaktiga signaler till finansmarknaderna att det är oproblemiskt att blåsa upp bubblor (så som skett på Irland) för det kommer skattepengar och löser ut situationen i vilket fall som helst (Svenska Dagbladet 2011n).

Genom att Irland har avhändert sig penningpolitiken har krisen förvärrats. Om man inte har en egen valuta och ränta som anpassats utefter irländska behov har man haft svårt att klara en förändrad ekonomisk situation. Finanskrisens efterverkningar har drabbat länder i EMU områdets periferi hårdast. Inom EU försöker man på lång sikt kompensera bristerna med en centraliserad valuta genom att också centralisera finanspolitiken.

EU-kommissionen får makt att utföra sanktioner mot medlemsländer som inte följer kommissionens regler, genom stöd av regeringen. Röster höjs på att man skall villkora lån t.ex. den irländska bolagsskatten. Det anses inte längre enbart vara en fråga för Irland att avgöra. En värderingsförskjutning har skapats genom krishantering i dessa frågor. Med en valuta som euron får man problemet att politiken styrs utifrån behoven i de största ekonomierna. Draglok för hela EMU-projektet blir Tyskland eftersom de har ett stort byteshandelsöverskott. För länder som lider av ett stort underskott i bytesbalansen passar penningpolitiken dåligt. Det finns därför europeiska lärdomar att dra av kriserna inom eurosamarbetet. Den långsiktiga utmaningen på europeisk nivå är att stärka den gemensamma konkurrenskraften. En mångfald av idéer kan skapa det företagsklimat som lyfter den europeiska ekonomin och kloka investeringar kan göras i miljöteknik, infrastruktur och forskning. (Svenska Dagbladet 2011n).

Om ett land bedriver en vårdslös och slapp nationell ekonomisk politik blir det ekonomisk kris oberoende av valutasystem.

Den irländska regeringen ingrep inte tillräckligt för att förhindra fastighetsprisstegring och låneboom. Inte heller ingrep politikerna med nödvändiga nationella åtgärder. Euron gjorde att man inte kunde höja räntan i Dublin men det hade funnits betydligt mer effektiva metoder än räntepolitik som man på Irland hade kunnat utnyttja mot fastighetsbubblan. Den oansvariga irländska politiken bestämdes i Dublin och ingen annan stans. Grekland har ett annat grundproblem: statistikfusk, en politisk kultur som är korrupt och en slapp finanspolitik, att räntan var några procentenheter för låg var inte det primära problemet. Det är osannolikt att tro att de grundläggande bristerna i nationell politik inte skulle ha funnits om länderna behållit sin nationella valuta (Affärsdata 2011e). Det är viktigt att länder sköter sin ekonomi och sitt bankväsende, att de följer strikta budgetregler och inte sprider negativa externa effekter till omvärlden.

De förslag som EU-kommissionen lagt, även när de innebär steg mot överstatlighet med makroekonomisk övervakning och gemensamma strängare budgetregler är att välkomna. Ett starkare ekonomiskt samarbete är bästa medicinen för det tätbefolkade Europas ekonomiska stabilitet (Affärsdata 2011e).

Åtstramningar på 6 miljarder euro skall genomföras på Irland i budgeten 2011. Fördelningen av besparingarna är att 5 miljarder euro skall bestå av höjda skatter och 10 miljarder euro i nedskärningar. Momsen skall höjas i två steg från 21 % till 24 %. Antalet offentligtanställda skall minskas med 25 000 från 2008 års nivå. Irlands regering väntas redovisa ett fyraårigt stålbad med åtstramningar i budgeten på totalt 15 miljarder euro per år under fyra år.

Regeringens stora sparpaket orsakade massdemonstrationer i Dublin 2010 (Rapport 2010h). Detta tyder på att hypotes 5 är sann. Demonstranterna anser att de hårda nedskärningarna i första hand drabbar vanliga arbetare. Tiotusentals irländare protesterar mot hur irländska regeringen skött krisen och mot det stora sparpaketet. Ett citat från en arbetslös irländare är: ”Jag har ingen chans att få ett jobb här, absolut inte! Jag tar med mig fru och tre barn. Jag har köpt ett hus här, men kan inte sälja det på grund av krisen, men jag åker ändå och känner inte att jag har något val”.

På Irland har över 100 000 medborgare demonstrerat mot krispolitiken. Kommer Europa att gå förstärkt eller försvagat ur den globala krisen?

Ansvarslöst handlande utlöste krisen och ett exempel på det är att bankerna på Irland använde sig av specialbolag för värdepapperisering av bankernas lån (så kallade Collateralized Debt Obligations, CDO:s). För att sprida riskerna med utlåning paketerade bankerna om lånen till obligationer som såldes vidare till investerare (Oxelheim, 2010 s.67). Försäljningen av obligationer skedde genom specialbolag och därmed tilläts risken att flytta utanför bankernas balansräkningar, trots att banken i själva verket stod med risken när specialbolagen inte kunde återfinansiera sig på marknaden. Genom att lånen inte fanns på bankens balansräkning behövde bankerna inte hålla kapital för att täcka risken. På det viset kunde bankerna låna ut mer pengar vilket ledde till ökade tillgångspriser. Kreditgivningen bidrog till att huspriserna steg dramatiskt. Uppgången ledde till priser över deras verkliga värde. Bilden visar tydligt att det före krisen byggts upp en bubbla på bostadsmarknaden (Oxelheim, 2010 s.68)

En annan utveckling som bidrog till för låg kapitaltäckningsgrad och överbelåning hos de finansiella institutionerna var den ökade användningen av kreditförsäkringar.

Försäkringsbolag som försäkrade obligationslån expanderade genom att erbjuda försäkringar mot tillgångsuppbäckande obligationer och CDO:s. Vid 1990-talets slut introducerades

möjligheten att köpa försäkringar mot kreditförluster utan att behöva äga den underliggande säkerheten (så kallade Credit Default Swaps, CDS:s). Då man inte behöver äga den tillgång som försäkringen gäller har dessa i praktiken fungerat som instrument för vadslagning om huruvida ett företag kommer att gå i konkurs eller inte. Olika faktorer har sammantaget dock gjort att dessa kreditförsäkringar minskat den finansiella stabiliteten. (Oxelheim, 2010 s.68). För det första har marknaden för kreditförsäkringar varit i princip oreglerad. Till skillnad från vad som gäller i traditionella försäkringsbolag, har det inte funnits några krav på kapitaltäckning och återförsäkringar för företagen som ställde ut försäkringarna. Det har varit upp till varje bank att själv avgöra hur många kreditförsäkringar de ville sälja och hur de skulle se till att det fanns kapital när försäkringarna faller ut. På grund av att banker och andra institut började sälja försäkringar mot kreditförluster på CDO: blev även denna marknad exponerad för riskerna på bostadsmarknaden.

Den andra viktiga faktorn är att det kunnat handlas fritt med kreditförsäkringar samtidigt som det inte har funnits en öppen handelsplats eller clearinghus för dessa instrument. Affärer har gjorts upp mellan två parter. Detta skapar en komplex och svåröverskådlig härva av antaganden mellan olika institutioner. Om någon i kedjan kommer på obestånd eller om aktörerna börjar oro sig för att någon annan riskerar att hamna på obestånd, sprider sig detta snabbt i systemet eftersom ingen vet exakt hur exponerad deras motpart egentligen är (Oxelheim, 2010 s.69).

Den gigantiska statsskulden som FiannFail- regeringens politik åstadkom efter sitt makttillträde 1977 anses av dagens ekonomer och politiker som ett stort misstag (Sweeney, 1998 s.39). Av lånade pengar byggde regeringen ut den offentliga sektorn och skuldsatte landet för en lång tid, av de utlovade arbetstillfällena förverkligades bara ett mindre antal.

Att inte bygga ut sin inhemska industri så att Irland kunde behålla sin arbetskraft, som tvingades i många fall att lämna landet och emigrera. Det var till stor del unga välutbildade personer, som istället för att bli en viktig del i landets utveckling från ett bondesamhälle till ett industrisamhälle, försvann till andra länder. De massiva utländska investeringarna på Irland där hälften av landets exportindustri kom från utländska storföretag har installerat sin verksamhet eller del av den på Irland. Skälet till den stora etableringen var den låga bolagsskatten. Irländarna fick många nya arbetstillfällen, men blev helt beroende av att de utländska företagen stannade kvar i landet och producerade en mycket viktig del av Irlands

exportindustri. Att göra sig så beroende av utländska intressen är ett misstag eftersom en stor del av den irländska exportindustrin med utländska ägare kan påverka den irländska regeringen och bedriva utpressning på den om staten vill höja bolagsskatten.

Flera amerikanska företagsjättar t.ex. Microsoft, Hewlett-Packard (HP) har i kraftfulla ordalag varnat Irland att höja den låga bolagsskatten enligt brittiska The Telegraph (Rapport 2010x)

6.1.5.1 Testimplikation av hypotes 5

Testimplikation: Vad bör inträffa om hypotes 5 är sann?

Svar: Om misstag och ansvarslöshet förorsakade krisen så har landet på grund av dessa handlingar hamnat i ekonomisk kris. Var så fallet? Ja, landet hade ett bristande regelverk för t.ex. banker, dålig uppföljning och brist på kreditkontroll. Regeringen bromsade inte när ekonomin var överhettad och industrin gick på högvarv. Bostadsbubblan stoppades inte i tid och arbetslösheten speciellt långtidsarbetslösheten bekämpades inte. Man tog inte vara på välutbildad inhemska arbetskraften som många gånger tvingades emigrera.

6.1.5.2 Verifiering/Falsifiering av hypotes 5

För: Enligt miljöpartisten Gustav Fridolin är det eurons fel att länder i eurozonens periferi drabbats hårdast av finanskrisen. Men i Finland som också är en liten ekonomi i Europas utkant finner man att de har klarat sig bättre med euron som valuta. Att Finska politiker har fört en ansvarsfull politik och inte tillåtit någon fastighetsbubbla och bankkris att utvecklas. Detta bekräftar man också i Svenska Dagbladet 2010-11-28 (Affärsdata 2011e). Detta talar för att hypotes 5 är sann. Irlands regering har inte fört någon ansvarsfull politik, de har tillåtit att en fastighetsbubbla och en bankkris utvecklats sig och inte stoppat den i tid.

Emot: Det var inte ansvarslöshet och misstag som orsakade krisen utan en världsomspännande lågkonjunktur som spred sig från USA till Irland och övriga Europa. En liknande kris skedde på 1930-talet och upprepades 2008 med början i USA när Lehman Brothers gick i konkurs. Lågkonjunkturer brukar komma med jämna mellanrum och är en naturlig faktor, men har en självläkande effekt.

För: Omkring 50 000 människor demonstrerade på Dublins gator den 27 november 2010 mot det massiva sparpaketet (Rapport 2010h). Detta tyder på att hypotes 5 är sann. Så många människor kan inte ha fel. Stora misstag måste ha begåtts eftersom ett så stort antal Irländare reagerar och demonstrerar. Ett citat från en arbetslös irländare är: ”Jag har ingen chans att få

ett jobb här, absolut inte! Jag tar med mig fru och tre barn. Jag har köpt ett hus här, men kan inte sälja det på grund av krisen. Men jag åker ändå. Jag känner inte att jag har något val". Irland har inte lyckats bekämpa arbetslösheten. De unga arbetslösa har en hopplös situation och tvingas emigrera.

Emot: Enligt miljöpartisten Gustav Fridolin är det euron som förorsakar krisen. Detta talar mot att hypotes 5 är sann. Länder i eurozonens periferi drabbats hårdast av finanskrisen enligt honom. (Svenska Dagbladet 2011n) Irlands problem med en gemensam valuta är att politiken styrs utifrån behoven i de största ekonomierna t.ex. Tyskland, vilket har gjort att penningpolitiken passar dåligt för Irland. Tyskland med ett stort byteshandelsöverskott, har blivit ett draglok för hela EMU-projektet. Penningpolitiken passar dåligt för övriga länder, som bland annat lider av ett mycket stort samlat underskott i bytesbalanserna.

Sammanfattning: Många misstag och ansvarlöst beteende har gjorts av Irlands regering. Situationen är hopplös för många Irländare, de har inte arbete och ingen utsikt på att få något nytt jobb. Många har huslån de inte kan betala. Åtstramningar och besparingar skall göras i samhället och ger ingen positiv bild av framtiden. Därför verifierar jag att hypotes 5 är sann. Misstag och ansvarslöshet orsakade krisen. Hade regeringen gripit in i tid, motverkat bankkrisen och stuckit håll på fastighetsbubblan innan den blev för stor samt satsat på inhemsk industri och på utbildning hade situationen sett helt annorlunda ut för Irland idag.

7 ANALYS

I denna andra analytiska del har jag valt Europeiseringen som lämplig teori. Med europeiseringsteori skall jag försöka förklara hur europeiseringen har påverkat själva processen, och eventuella och faktiska åtgärder för att lösa problemet från statens och EU:s sida, hur och på vilka nivåer sker beslutsfattande i och med statens medlemskap i EU.

Generellt kan europeisering förstås som ett överförande av institutionella arrangemang, övertygelser, regler eller normer från den europeiska nivån till andra politiska nivåer eller institutioner (Mair, 2009). Detta är isomorfismens ansikte, vilket kan liknas med en adaptationsprocess med utgångspunkt i det europeiska integrationsprojektet, genom vilka näralliggande stater närmar sig varandra i t.ex. ekonomiska och politiska frågor.

Europeiseringen beskrivs som en dubbelriktad process som kan ta formen av en *bottom-up*

eller en *top-down approach* (Börzel & Risse, 2000). Då ambitionen är att undersöka EU:s inverkan på den nationella nivån kan en studie med top-down perspektiv med fördel användas, vilket här innebär att beslut som tas på EU:s överstatliga nivå får konsekvenser på den nationella. Det ökar pressen på anpassning för medlemsländerna ju sämre kompatibiliteten är mellan den europeiska och nationella nivån (Börzel & Risse 2000:5).

År 1997 förutspådde man att den Irländska ekonomiska boomen kunde fortsätta till århundradets slut. Irland var en av världens ledande ekonomier. För Irlands del låg räntenivån på en alltför låg nivå under hela perioden. Irlands höga tillväxt kan delvis förklaras med den i förhållande till landets inflationsbehov för låga ECB-räntan (Oxelheim, 2010 s. 102). Irland skulle sannolikt inte haft 12 % ränta i millenniets början om de stått utanför unionen. Om Irland inte varit medlem i EMU skulle den irländska centralbanken ha agerat och anpassat räntan för att dämpa prisutvecklingen före krisen och sänkt styrräntan till nära 0 i krisens inledningsskede för att stimulera ekonomin och industrin. Irland har varit duktig på hög tillväxt men mindre framgångsrik när de gäller full sysselsättning och acceptabel fördelning av inkomster och välfärd. Det är en stor klyfta mellan de bäst situerade och de sämre lottade och skillnaden tenderar att öka.

Jonas Ljungberg är docent i ekonomisk historia vid Lunds universitet. Forskningen handlar om problem relaterade till långsiktig ekonomisk tillväxt, som priser, teknologisk förändring och humankapital. Pågående forskningsprojekt rör orsakerna till skillnader i tillväxt och sysselsättning mellan länder i Västeuropa efter 1970. Tony Johansson är doktorand i ekonomisk historia vid Lunds universitet. Avhandlingsarbetet syftar till att förklara uppgången i arbetslöshet i Väst. Tony Johansson och Jonas Ljungberg hävdar att Irland drabbats hårdare av den globala finanskrisen än om Dublin haft möjlighet att anpassa räntan och haft en egen flytande valuta (Oxelheim, 2010 s. 85-110), detta är analyser kopplade till forskningslitteraturen. Fördelarna med en gemensam valuta kan inte uppväga nackdelen i form av minskat handlingsutrymme för enskilda länder. Euron är mer en kvarnsten än en frälsning i krisens Europa.

EU är berett att ta itu med den Irländska finanskrisen enligt Angela Merkel (Tysklands förbundskansler) vid G20 toppmötet i Seoul (Rapport 2010o). Det finns en rädsla för att Irland behöver en räddningsplan liksom den grekiska.

För allt fler irländare blir emigration utvägen när ekonomin krisar och arbetslösheten växer. Man beräknar att ett stort antal irländare kommande år kommer att utvandra från krisens Irland (Rapport 2010p). Bedömare anser att Irland behöver mellan 45-90 miljarder euro i stöd. Det som drivit fram krisen är att den irländska staten pumpat in 50 miljarder euro i banksektorn för att rädda sina krisdrabbade banker. Den enorma fastighetsbubblan bär mycket av skulden när byggboomen dog och bostadspriserna rasade. Den ekonomiska krisen i Irland beror på den spruckna bostadsbubblan. Varför skall svenska skattebetalare vara med och betala till ett euroland som Irland när Sverige står utanför euron? Svaret är att enligt finansministern hade krisen slagit mycket hårt mot Sverige om Irland hade blåst omkull så det var nödvändigt att stötta Irland. Krisen kräver att alla bidrar för att nationen skall återhämta sig. Ett lägre kreditbetyg fördyrar och försvårar upplåning för länder och företag. Massor av människor är utan jobb och kan inte betala sina skulder och riskerar att förlora sina hus och bostäder. Räntan på lånet kan bli mellan 6-7 % och många kräver att regeringen skall avgå och nyval skall utlysas. Irländarna får räkna med tuffa besparingar och skattehöjningar. De övriga EU länderna anser att den extremt låga bolagsskatten är mer eller mindre en skattedumpning.

Regeringspartiet på Irland (Fianna Fail) är hårt ansatt och går säkert ingen ljus framtid till mötes. Långsamt ser det lite ljusare ut för europeisk ekonomi men skuldberget växer i problemländerna. När länder exploderar som Island och Irland har det föregåtts av att man blivit övermodig. Irland har ännu en gång blivit ett utvandrarland, där uppemot 100 000 personer väntas emigrera de närmaste åren speciellt till Australien (Rapport 2010q). Det är unga specialutbildade män och kvinnor som vänder Irland ryggen för att flytta till ett nytt land. Många irländare fruktar hårdare åtstramning för vanligt folk. Bankerna har ägnat sig åt spekulativa affärer och gett frikostiga lån utan att ta hänsyn till säkerhet och risker. Det har varit för lätt att låna till hus och bilar. Det irländska politiska systemet stödde bankernas vidlyftiga utlåning som ledde till en väldig bostadsbubbla som nu har spruckit. Irländska skattebetalarna får bära bördan. Banker i krisländer som Irland, Portugal och Grekland är i praktiken utfrysade på den privata kreditmarknaden

En djup ekonomiska nedgången drabbade världen hösten 2008. Fördelarna riskerar att undergrävas om enskilda medlemsländer gynnar sitt eget land på andra länders bekostnad. På

Island har den finansiella kollapsen inneburit att landet sökt medlemskap i EU. Den sociala sammanhållningen undergrävs av stigande arbetslöshet och ökade klyftor mellan medlemsländerna, speciellt hos de nya medlemmarna i Öst- och Centraleuropa. EU bidrar med lösningar i form av regler och tillsyn av bank och finanssektorn som kan förhindra kriser i framtiden. Historiskt har det varit EU:s styrka att komma stärkt ur prövningarna.

I Europa och övriga världen har regeringar och centralbanker lanserat omfattande räddningspaket för att undvika en finansiell katastrof och återställa förtroendet inom bank och finanssektorn. Det påfallande att samordning mellan medlemsländerna var minimal i krisens initiala skede i Europa. Varje land agerade i huvudsak på egen hand och efter eget intresse.

Ökad europeisering hade behövts. Enligt Johan P. Olsen (Professor emeritus vid ARENA och ledamot i amerikanska National Academy Sciences) finns det fem olika användningsområden för Europeisering. 1. Europeisering är förändringar inom Europa, som t.ex. utvidgning av EU. 2. Europeisering är utveckling av styrande institutioner på europeisk nivå. 3. Europeisering är export av olika former av europeisk organisation utanför Europas gränser. 4. Europeisering är något som stödjer det politiska projekt som skall skapa ett enat Europa. Den förklarar hur de suveräna staterna enas och formar en europeisk politisk enhet. Nationella och regionala sätt att styra och även sprida att en europeisk lösning fogas samman (Olsen, 2003 s.341). 5. Europeisering är de europeiska institutionernas påverkan på nationella styrandeformer (Olsen, 2003 s.334). Kort sagt den effekt EU har på de enskilda medlemsstaterna (Olsen, 2003 s.343). Massiva statliga stödåtgärder har framtvungats av den globala krisen för att återupprätta förtroendet för den globala kapitalismen. Den har också utsatt den europeiska integrationen för stora påfrestningar. Stödpaketet till de inhemska industrierna är en form av protektionism och är ett slag mot den gemensamma marknadens grundläggande principer. Det europeiska samarbetet visade sig vara bräckligt och de fastlagda spelreglerna för den inre marknaden sattes snabbt ur spel när prövningen väl kom. De massiva stödinsatserna har bidragit till att stabilisera läget på finansmarknaden och återhämtning av ekonomin har kunnat skönjas.

Enligt Bengt Jacobsson, professor i förvaltningsekonomi vid Lunds universitet, innebär europeiseringen att de nationella gränserna blir allt luddigare samtidigt som nya gränser byggs upp. Nya gränser uppstår mellan folket och de styrande, eftersom det är svårt att få insyn i beslutsfattandet (Jacobsson, 1997).

Enligt Tanja A. Börzel (Professor i statsvetenskap och innehar ordförandeposten för europeisk integration vid Otto-Suhr-Institut för statsvetenskap, Freie Universität Berlin) är europeiseringen en process som sker i två riktningar, vilket innebär att de suveräna staterna påverkar EU samt att EU påverkar medlemsstaterna. Medlemsstaterna vill påverka den europeiska politiken beroende på sina intressen men blir samtidigt tvungna att rätta sina institutioner efter EU:s lagstiftning vilket är en produkt av alla medlemsländers politik. Europeiseringen är enligt debattörerna Olsen, Jacobsson och Börzel en tvåvägs process som både stärker och försvagar statens suveränitet och har politiska konsekvenser på såväl nationell- som EU-nivå.

Lärdomarna från 1930-talets depression har varit att inte dra undan stimulanserna för tidigt och därmed hamna i en ny och långvarig nedgång (Oxelheim, 2010 s. 11). Krisen har förorsakat direkta återverkningar på samarbetet och förtroendet för den gemensamma marknadens grundläggande principer, det vill säga regler för statliga stödåtgärder och stabilitets- och tillväxtpakten. Stora spänningar har skapats mellan rikare medlemsländerna i väst och fattigare nya medlemmarna i centrala och östra Europa, som också drabbats hårdast av krisen. Den europeiska ekonomins betydelse påverkas av den globala krisen och EU:s roll i stormaktspolitiken. Krisen påverkar andra viktiga prioriteringar för unionen som hanteringen av klimatkrisen och villigheten att bidra till minskade utsläpp av växthusgaser och vilken roll unionen har i världen.

Ekonomi kan stimuleras av regeringar genom finanspolitiska åtgärder t.ex. utgiftsökningar i stimulanssyfte och kapitaltillskott till krisdrabbade aktörer. Centralbanker kan sänka styrräntan för att stimulera ekonomiska aktiviteter (Oxelheim, 2010 s. 13). Regeringar och lagstiftande organ på gemenskapsnivå kan anta nya lagar och regler för att minska risken för att krisen skall förvärras eller upprepas. När det gäller det centrala penningpolitiska regelverket i EU är Thomas Ordebergs slutsats att det fungerat väl under krisen. När det däremot gäller det finanspolitiska regelverket är han mer kritisk i sin bedömning (Oxelheim, 2010 s. 14). De olika stimulanspaket som blivit nödvändiga för att motverka krisens effekter, har ytterligare ökat underskotten. Tillfälligtvis har medlemsstaterna hamnat i en situation där de slits mellan två oförenliga finanspolitiska motsättningar: behovet av att minska det kraftiga budgetunderskottet respektive behovet av stimulansåtgärder för att dämpa krisens verkningar.

Thomas Ordeberg förutsäger att genomgripande förändringar av den finansiella tillsynen i EU i framtiden uppvisar en högre grad av samordning med exempelvis övernationella inslag i form av gemensamma tillsynsmyndigheter (Oxelheim, 2010 s. 23-51).

Fördelar med en gemensam valuta är att den skyddar medlemsstaterna från växelkursvariationer inom unionen, men det blir svårigheter för det enskilda landet att själva bekämpa ekonomiska kriser. Enligt Tony Johansson och Jonas Ljungberg har euron varit mer till en nackdel än en fördel för Irland. De tycker att det för Sveriges del vore olyckligt att byta bort kronan mot euron som ett led i krisbekämpningen (Oxelheim, 2010 s. 85-110).

EU saknar stabilitetspolitiska instrument i form av gemensam finanspolitik som behövs för att dämpa krisens verkningar. EU:s styrinstrument har satts under hårt tryck särskilt beträffande reglerna för den inre marknaden, stabilitets och tillväxtpakten samt solidariteten. Enligt forskaren Rikard Bengtsson har EU:s position som aktör på den internationella arenan försvagats särskilt i förhållande till Kina (Oxelheim, 2010 s. 143). EU området har utsatts för ett ekonomiskt konkurrenstryck i och med att ekonomins globalisering och tillväxtekonomiernas framryckning kan få en avgörande effekter för EU:s roll.

Medlemstaterna i krisens spår får inte hemfalla åt nationalistiskt orienterad politik om EU skall lyckas etablera sig som en idémässig ledare. I krissituationer finns alltid risken att medlemsstaternas agerande undergräver solidariteten och sammanhållningen inom EU. Enligt forskaren Eleonor Kristoffersson kan medlemstaterna för att lindra den ekonomiska krisen ge statligt stöd till drabbade företag och vara garant för lån och ge bidrag eller skatterabatter (Oxelheim, 2010 s. 171-172).

Den ekonomiska krisen ställde EU inför ett svårt val vad avser statsstöd. Tillämpning och statstödsregler kan upprätthållas strikt eller så kan man luckra upp tillämpningen och frångå den praxis och de regler som sedan länge utarbetats. Reglerna för när statsstöd kan tillåtas är relativt vidsträckta och löst formulerade och möjliggör en flexibel tillämpning (Oxelheim, 2010 s. 175-178). En viss tänjbarhet råder vid inställning till statsstöd i ekonomisk kris. Vi kommer att få se ett flertal nya regleringar av de globala finansmarknaderna och näringslivet.

När en finansiell kris slår till kan olika offentliga organ som regeringar, centralbanker, tillsynsmyndigheter med flera använda olika verktyg för att motverka krisens skadliga effekter. Enligt forskaren Tomas Ordeberg kan regeringar stimulera ekonomin genom finanspolitiska, budgetbelastande åtgärder som utgiftsökningar i stimulanssyfte eller kapitaltillskott till krisdrabbade marknadsaktörer som banker. Centralbanker kan vidta penningpolitiska åtgärder som att sänka syrräntan för att stimulera ekonomiska aktiviteter (Oxelheim, 2010 s.13). Likviditet kan tillföras av centralbanken till finansmarknaden och öka långivningen till banker. Centralbanker i olika länder och valutaområden har samarbetat för att motverka krisens effekter på kreditmarknaden. Stöd till enskilda finansiella institut i kris har visat sig svårare att hantera. EU försökte motverka den finansiella krisens negativa effekter genom att vidta penningpolitiska och finansiella åtgärder genom europeiska centralbanken och ministerrådet för ekonomiska och finansiella frågor.

Inledningen till de ekonomiska problemen var Lehman Brothers konkurs där den amerikanska staten inte vill tillskjuta kapital för att rädda banken. Det försvårade för marknaden att ta upp nya lån och det blev högre kostnader för att få kredit. EU-kommissionen föreslår ett nytt organ för stabilitetstillsyn på makronivå, som inte utövar tillsyn över enskilda finansiella institut utan uppmärksammar systemriskerna och utfärdar rekommendationer för att motverka obalanser och uppbyggnad av alltför stora risker. Tillsynen på makronivå bör samtidigt samordnas mer mellan medlemsstaterna. Medlemsländernas regeringar tenderar att hamna i konflikt när fördelningen av utgifter mellan länderna skall göras. Vissa åtgärder för att bekämpa och motverka kriser kan få stor inverkan på de finansiella marknadernas funktionssätt. Det finns ett samband mellan finanskriser och reglering av den finansiella marknaden. EU är Kinas främsta handelspartner. Enligt forskaren Rikard Bengtsson är Kina krisens relativa vinnare vilket Indien också är. Politik och ekonomi är oskiljaktiga delar (Oxelheim, 2010 s.143). Politiska institutioner, regleringar och beslut ger förutsättningar för ekonomisk verksamhet

En global kris kräver en global lösning. Tillväxt, för att vara varaktig, måste vara gemensam. Den enda säkra vägen mot en hållbar globalisering och ökad välfärd för alla är en öppen världsekonomi baserad på marknadsprinciper, effektiva regler och starka globala institutioner.

Enligt forskaren Rikard Bengtsson är BRIC- länderna (Brasilien, Indien och Kina) av stor betydelse i dagens politisk-ekonomiska system, men erkänns inte på detta sätt i den globala ordningen (Oxelheim, 2010 s. 147).

Krisen utgör en utmaning mot solidaritet och sammanhållning inom EU-systemet. EU:s specifika konstruktion och profil är att understryka solidaritet och social rättvisa. EU:s medlemsländer bedriver en koordinerad utrikespolitik. EU har tre typer av verktyg: ekonomiska, diplomatiska och militära. Det råder stark protektionism på jordbruksområdet. EU representerar positiv politisk och ekonomisk utveckling. Kina betraktar EU som en global stormakt också bortom det ekonomiska området. EU framstår som en potentiell kraftfull global aktör i besittning av ett antal olika maktresurser.

Enligt forskarna Tomas Johansson och Jonas Ljungberg har inte EU de instrument i form av gemensam finanspolitik som är nödvändiga för att dämpa krisens verkningar (Oxelheim, 2010 s.16). På den finansiella marknaden finns ett behov av att reglera finansmarknaden. Den inre marknaden är en central del av integrationen och betraktas som en motor som driver samarbetet framåt. EU är beredd att ge betalningsstöd till stödberättigade medlemsstater. EU domstolen har en integrationsfrämjande roll och gemensamma regler har drivits fram av domslut. De nationella demokratierna är basen som gör att vi accepterar delegering av makt till den överstatliga nivån. Medlemsstaternas överlåtelse av befogenheter måste vara grundat i det nationella konstitutionella ordningarna. Så länge som EU inte utvecklas till en stat har inte ett europeiskt demos, (är grekiska för "de fria medborgarna" och är ett begrepp för den röstberättigade delen av en befolkning), denna kontroll utan den vilar i olika nationella demo enligt forskaren Göra von Sydow (Oxelheim, 2010 s. 134)

Den ekonomiska krisens effekter på Irland har förskjutit opinionen i mer positiv riktning vilket är ett exempel från den senaste rundan. Det är inte helt orimligt att tro att den nuvarande krisen trots allt inte hotar den grundläggande konstruktionen som fört EU framåt.

Kombinationen av en fri europeisk marknad och nationellt ordnade välfärdsstater lär inte omkullkastas i en nära förestående framtid. Genom att sänka transaktionskostnaderna kan ett effektivt betalningssystem öka möjligheterna till specialisering vilket i sin tur kan höja produktiviteten i ekonomin. Den öppna ekonomins "trilemma" är att av tre villkor går det

samtidigt bara att kombinera två: något måste uteslutas av fast växelkurs, fria kapitalrörelser och självständig penningpolitik. Sverige har två av tre villkor uppfyllda, dessa är fri kapitalrörelse och självständig penningpolitik. Sverige har dock flytande växelkurs. Detta enligt forskarna Tony Johansson och Jonas Ljungberg (Oxelheim, 2010 s. 104).

Bolånemäklare slarvade med kreditprövningen, kreditvärderingsföretag gav sina kunder den kreditvärdighet de ville ha och bankernas bonussystem gav de anställda incitament att fokusera på kortsiktiga mål. Finland som redan stöder Island, Lettland och Grekland är trött på att betala för andra länders finansiella problem (Irland). Skuldskrisen i Europa handlar i slutändan om den europeiska unionens överlevnad. EU länderna försöker värma upp ekonomin och förbereder ett stort stödpaket till Irland i samma storleksordning som Islands och Lettlands.

Det är bara sju medlemsländer av tjugosju där budgetunderskottet understiger maxgränsen på 3 % av BNP däribland Sverige. Portugal och Spanien har också stora ekonomiska problem. Italien har eurozonens största skuldberg. Belgiens osäkra politiska läge sprider oro. Av EU:s olika regionstöd på 347 miljarder euro har endast en tiondel betalats ut, orsaken är att projekten måste medfinansieras av landet eller regionen i fråga. Med stora budgetunderskott blir det svårt att hitta de pengar som behövs. Italien som var ett av de första och största EU länderna har fått problem med sin trovärdighet och måste betala allt högre räntor när de ger ut obligationer och riskerna är större för ekonomin nu än i finanskollapsen 2008.

Det råder en marknadsoro över budgetunderskotten i Grekland, Irland, Portugal och Spanien. Fredrik Reinfeldt menar att grundläggande är att varje land sanerar sin ekonomi och minskar statligt underkott och skulder. Islands finansiella kollaps 2008 är på väg att få ett lyckligt slut. Det är Tysklands ekonomiska tyngd som bär euron. Ingen räddning av valutan är möjlig utan Tysklands medverkan. Enligt forskarna Tony Johansson och Jonas Ljungberg är Tyskland Irlands motsats (Oxelheim, 2010 s. 98)

Ekonomi och politik är oskiljaktiga delar av samma dynamiska helhet. Politiska institutioner, regleringar och beslut ger förutsättningar för ekonomisk verksamhet inom och mellan länder. Det ekonomiska utfallet sätter ramar för vilken politik som kan bedrivas. Den senaste tidens finansiella och ekonomiska kris ger upphov till nya internationella relationer på det

ekonomiska och andra områden. Det är uppenbart att krisen påverkar kursomläggning i många länder beträffande statens inblandning i marknadens logik. Ledarna för G20 uttryckte att G20 är ett forum för internationellt ekonomiskt samarbete. Mötet framhöll protektionismens skadliga inverkan på fri handel. Krisen uppmanar till solidaritet och sammanhållning inom EU systemet. Krisen slår olika hårt mot olika medlemsländer. En återhämtningsplan fokuserar på två aspekter nämligen att injicera köpkraft och att stimulera efterfrågan och främja Europas konkurrenskraft genom att investera i framtidsindustrier. Man kan se ett samband mellan flernivåstyre och enskilda EU medlemstater förhållande till EU.

Frågan är hur stor del av självbestämmandet som den enskilda nationen kan tänka sig att överlåta till EU. När EU medlemstaten har avhänt sig beslutanderätten inom vissa områden gäller EU:s fördrag och det är EU:s lagstiftning som gäller. Beträffande EU domstolen är denna ett överstatligt organ vars domslut inom sin jurisdiktion är överordnad de nationella domstolarna. Ansvarsfrågan skiljer sig mellan nationella beslut, där beslutsfattare kan ställas till ansvar och EU-beslut som fattas med kvalificerad majoritet. Där har alla medlemsnationer möjlighet att påverka men måste acceptera majoritetsbeslut. Ett flernivåsystem består av ett fåtal nivåer, såsom lokal, mellan (regional) och central nivå. I praktiken kan antalet nivåer variera.

I EU tillämpas tre politiska strukturer, en vald lagstiftande församling, en verkställande och en dömande instans. Hur skall ett flernivåsystem styras och organiseras? Vem skall inkluderas i jurisdiktionen och vad skall den göra? Vilka kriterier är relevanta att välja? Vad är slutsatsen av ett sådant val? Den största fördelen med ett sådant styre ligger i dess flexibilitet.

Flernivåsystemen tillåter jurisdiktionen att bli kundanpassad och utgöra en ekonomisk måttstock och nisch. Flernivåstyre av både typ I och II gör indelningen på en flexibel skala, men de gör det på ett kontrasterande sätt. Typ I gör det genom att skapa en i allmänhet syftad jurisdiktion. Jurisdiktionen på lägre trappsteg samverkar med högre trappsteg. Typ II i motsats Typ I, består av speciellt syftad jurisdiktion som anpassat medlemskap, handlingsregler och funktioner för särskilda politiska problem. Varje typ har sin utmärkande fördel. Typ I är orienterad till verkliga samhällen och till deras krav på självstyre. De är mottagliga för konfliktlösning och konfliktresultat. Flernivåsystem av Typ I och II kompletterar varandra.

När europeiska unionen utvidgades mot öster och blev ännu mer mångfaldig intensifierades pressen på juridisk flexibilitet. Kommer det möjligen flöda över av typ I jurisdiktion på europeiska unionens alla länder? Kommer där att finnas mer variabel, typ II i europeiska unionen? De begreppsmässiga konstruktioner som presenteras här syns bli relevanta för deras resolution. Det finns mycket i ett flernivåstyre som tyder på att det har en hög problemlösningskapacitet och att det genererar effektivt resultat. Man kan säga att ett flernivåstyre kännetecknas av en demokratisk natur. Detta refererar i första hand till otydliga (oberoende) instrument för ansvarighet och politisk kontroll. Hur uppnår vi den positiva sidan av en uppgörelse utan dåliga erfarenheter av den samma? Debatten är allmänt hållen och har till någon grad blivit uppdelad. Nyheten har sagts vara typisk för syrelsens för stora omfattning som skiljer sig från konventionellt styrelsesystem. Vid närmare inspektion blir det klart att mellanstatliga relationer i de mest avancerade staterna alltid har blivit karakteriserade av två konkurrerande typer av förändring, en formell definierad ändring och en informell ändring. Flernivåstyret används på olika sätt och i olika syfte. Det är nödvändigt att skilja mellan flernivåstyre som en analytisk modell och flernivåstyre som ett normgivande begrepp (Bache & Flinders, 2005 s. 29).

Bankerna tog inte sitt ansvar utan lånade ut kapital till bostäder och hus som övervärderats. Man hade inte tillräcklig säkerhet vid utlåning utan när priset på fastigheter och bostäder sjönk kunde inte låntagarna betala sina lån och bankerna gjorde därmed stora förluster. Kreditbedömningarna var för optimistiska och när en bostadsbubbla sprack fick bankerna ta smällen. När bostadsbubblan hade spruckit stagnerade ekonomin, investeringarna upphörde, fastigheter och bostäder gick inte att sälja och arbetslösheten steg. I detta läge skulle Irland ha sänkt syrräntan. Irlands medlemskap i EMU gjorde att landet inte kunde anpassa styrräntan som var på 12 % till en nivå nära noll där den borde vara med hänsyn till omständigheterna. En sänkning av styrräntan skulle inneburit att investeringarna till industrin kom igång och efterfrågan på varor och tjänster ökat. Då Irland både är medlem i EU och EMU, har de bundit sig att följa EU och EMU:s regler. Irland har åtagit sig att följa EU:s fördrag. Det var en nackdel för Irland att vara medlem i den monetära unionen eftersom man avhändert sig penningpolitiska styrmedel så som höjning och sänkning av styrräntan. Detta kunde ha lett till att krisen bättre kunnat avvärjas.

Många har förlorat sina jobb när antalet offentliganställda skulle minskas och tvingades gå från hus och hem och till och med emigrera. Trots att många var högutbildade fanns inga jobb att få. På 80-talet skedde något liknande på Irland med en finansiell kris, man hade inte lärt sig av den läxan. Människor på Irland har tappat tilliten till staten och dess styre, man litar inte på dem och vill utlysa nyval. För stor vikt och för vida tyglar har getts åt staten, folket har lärt sig en läxa, de kräver hårdare styrning på flera nivåer i framtiden.

Den politiska medvetenheten har ökat vilket är bra ur ett demokratiperspektiv. Skattebetalarna är de stora förlorarna eftersom de får betala det skatte finansierade stödpaketet. Amerikanska företag etablerar sig på Irland på grund av den låga bolagsskatten. Detta är ett sätt för Irland att locka till sig utländska företag men ses av andra EU-länder som en skattedumpning. Länder som tillhör eurosonen bedriver en samordnad penningpolitik inom ramen för europeiska centralbanksystemet. Makten att fatta penningpolitiska beslut ligger hos europeiska centralbankens råd. I rådet sitter samtliga centralbankschefer i euroländerna. Beslutsprocessen innebär att en enskild nationell centralbank (Irland) inte har någon möjlighet att fatta penningpolitiska beslut i den enskilda medlemsstaten.

Felaktiga GDP siffror: De irländska GNP (Gross National Product) siffrorna är lägre än en GDP (Gross Domestic Product). Det finns två problem med tillväxtstatistiken. För det första var tillväxtsiffrorna speciellt för GDP överdrivna under många år, men är nu mer tillförlitliga efter ändring av hur nationell inkomststatistik ställs samman. Skälet till att siffrorna är överdrivna var att de multinationella företagen tjänade på transfer price fixing. Anledningen till problemet var hemsändning av omfattande vinster. När även utländska kommentatorer började bli skeptiska till tillväxtsiffrorna, var regeringen tvungen att ändra dem.

Transfer price fixing: Priserna på råmaterial från låt oss säga USA pressas ner under marknadspris när godset skickas till Irland för bearbetning i ett dotterbolag. Det Irländska dotterbolaget får en mycket hög vinst och kan framgångsrikt konkurrera på den europeiska marknaden och ändå tjäna stora pengar. Företagsvinsten tas ut på Irland eftersom bolagsskatten där bara är 12,5 % jämfört med USA där skatten är 35 % (Sweeney, 1998 s.47)

Eftersom Netto Faktor Flows dvs. differensen mellan GNP och GDP är väldigt stort blir vinsten hög, vilken sänds hem till det utländska moderbolaget. (Sweeney, 1998 s 46). De

utländska storföretagen har undanhållit stora summor från beskattning genom diverse transföringar mellan moderbolag och dotterbolag och där även skatteparadis som Bahamas varit inblandade allt för att skatten skall bli så låg som möjligt.

Antion Murphy, biträdande professor i ekonomi vid Trinity College i Dublin säger att även om Irland är en ö kan det inte vara en ö kommersiellt, kulturellt eller ur nöjessynpunkt. Irland måste vidmakthålla en väldigt stark kontakt med Europa. Sedan 1973 har Europa hela tiden bidragit till Irland och hjälpt till med den ekonomiska utvecklingen. De har också tillåtit den typ av samarbete Irland har utvecklat med USA och Europa. Med andra ord den enskilda marknaden har skapat stora möjligheter för amerikanska varor i Europa. USA har valt Irland som en bas som de kan exportera varor ifrån till Europa, så Irlands ekonomiska tillväxt har gått framåt av utvecklingen i Europa och den stora tekniska utvecklingen som har gjorts i USA och speciellt i Silicon Valley. Att agera som en mellanpunkt mellan Silicon Valley och Europa har varit en stor fördel för Irland. Utan detta samarbete skulle Irland gå tillbaka 50 år i tiden och ekonomin skulle lida enorm skada. Irland har väldigt starka band kulturellt och kommersiellt till Europa och detta måste utvecklas mer enligt Antoin Murphy (You Tube 2011m).

8 SLUTSATSER OCH REFLEXIONER

Den finansiella krisen i Irland har sin grund i en kollaps av landets banker som i sin tur beror på en inhemsk fastighetsbubbla. Enligt forskarna Helena Svaleryd och Johan Vlachos är orsaken bakom krisen flera: En allt för släpphänt penningpolitik och expansiv finanspolitik framförallt i USA samt globala obalanser i kapitalflödena tryckte ner räntenivåerna, drev upp tillgångspriserna och satte igång en jakt på avkastning.

Bilden visar tydligt att det före krisen byggts upp en bubbla på både den amerikanska och europeiska bostadsmarknaden. (Oxelheim, 2010 s. 67). Faktorer som spelade in på krisen var att i inledningsskedet var räntan för låg så att människor skuldsatte sig med fastighetsköp och andra saker de inte hade råd med.

Enligt forskarna Helena Svaleryd och Johan Vlachos drog många på sig för stora risker vid fastighetsköp och det ledde till en chock när fastighetspriserna föll (Oxelheim, 2010 s. 73).

Förändringen skedde först på lokal nivå och eskalerade till central nivå när de lokala bankerna fick problem och slutade på EU-nivå när Irland fick begära stödlån hos EU. Krisen var ingen slump och man borde kunnat förutse vad som skulle ske. Krisen började på en lokal nivå i organisationen med bankernas utlåning, men statens brist på agerande var en bidragande orsak till krisen.

Det är inte bara Irland som råkat illa ut utan också Island, Grekland och Portugal med flera. Krisen är global och började i USA och spred sig som ringar över vattnet till Europa. De krisdrabbade länders centralbanker stoppade inte lånekarusellen och överutlåningen för de var medlemmar i EMU och kunde inte självständigt påverka styrräntan. Den utlösande faktorn för den globala krisen var att den Amerikanska staten inte gick in och räddade den amerikanska storbanken Lehman Brothers från konkurs. Tilltron till det finansiella systemet urholkades, lånekarusellen eskalerade och katastrofen var ett faktum. Detta har påverkat på alla nivåer inom EU och utlöst hårda åtstramningar. Irland kan behålla kontrollen om de tar ett nödlån från EU men de får mycket hårda besparingskrav.

Vi kan dra slutsatser och undvika kommande liknande kriser genom att se varningstecken i tid och genom nätverkande inom EU samarbetet kan vi stärka EU:s medlemsländer och skydda från framtida kriser. Länderna måste vara mycket mer observanta och analysera den ekonomiska utvecklingen i tid och vidta lämpliga åtgärder. Fördelarna med gemensam valuta är att man har samma växelkur i samtliga EMU länder vilket förenklar betalningssystemet mellan de anslutna EMU länderna. EU bör dra lärdom av den globala krisen genom t.ex. att hålla nere inflationen och stimulera sysselsättningen och industrier. Bank och finanssektorn kan få statliga lånegarantier och vissa skattelättnader till industrier. En bättre tillsyn och kontroll av banker och finansmarknaden bör göras. Medlemsländerna kan samarbeta mer för att förbättra samordningen.

Samordningen kan förbättras av åtgärder i krissituationer och kapitalförsörjningen kan säkerställas t.ex. förutspår Thomas Odeberg att den finansiella tillsynen i EU kommer att bli föremål för genomgripande förändringar i framtiden och uppvisa högre grad av samordning, med exempelvis övernationella inslag i form av gemensamma tillsynsmyndigheter (Oxelheim, 2010 s. 14).

Eurons roll och en gemensam valuta har inte alltid varit en fördel för Irland under krisen. Tony Johansson och Jonas Ljungberg menar att EU-medlemskapet innebär för Irlands del en allt för expansiv penningpolitik både i bemärkelsen att räntan var för låg och att de interna växelkurserna var låsta och därmed inte kunde dämpa utvecklingen, resultatet blev en överhettning som inte skulle ha blivit så allvarlig utanför EMU (Oxelheim, 2010 s. 103).

De eventuella effekterna för unionen beträffande Europas roll i den globala ekonomin och politiken kan enligt forskaren Göran von Sydow vara att Europeiska rådet ser solidariteten mellan medlemsstaterna som ett grundläggande värde för EU (Oxelheim, 2010 s. 122). Han menar också att stabilitets och tillväxtpakten är ett regelverk som styr hur stora budgetunderskott och hur stor statskund medlemsländerna får ha (Oxelheim, 2010 s. 120) samt att i synnerhet banker och bilindustrin har fått betydande tillskott av vissa regeringar, vilket kan stå i konflikt med EU:s regler om statsstöd och protektionism (Oxelheim, 2010 s 119).

Förtroendet för EU påverkas negativt och viljan till fortsatt integration hos medborgarna minskar till följd av krisen. Detta har framgått i en rad av Rapports inslag om Irlands krisen på TV under 2010. Integrationen har dock inte visat någon tendens av att stanna av och samarbetet tycks fortgå, men viss irritation har dock märkts hos andra länders skattebetalare som tvingats vara med och betala noten t.ex. Tyskland. Intrycket har varit att EMU-projektet varit tämligen framgångsrikt med inflationsbekämpning (Oxelheim, 2010 s.97). Detta förankras också i forskarna Tony Johansson och Jonas Ljungbergs forskning.

Vi måste investera i dem som skall betala av vår nationella skuld. Bostadsbubblor och sänkta skatter för utländska företag ger bra ekonomi på kort sikt. Ett som lägger grunden för långsiktig tillväxt är en hög kunskapsnivå, argumenterar Paul Lynam ordförande för studentkåren på University College Dublin, UCD, ett av Irlands största universitet. Den linjen får stöd av oppositionspartiets Fine Gals talesman i företagsfrågor, Richard Bruton. I ett tal nyligen kritiserade han regeringen för att överge den yngre generationen. Det är de som har bäst kunskaper för att konkurrera i den globala ekonomin och borde vara byggstenarna för vår återhämtning, sade han (Affärsdata 2011g)

Mer utrymme bör ägnas åt stabiliseringspolitik baserad på finanspolitik istället för en ensidig koncentration på penningpolitiken för att man skall kunna bekämpa den ekonomiska krisen (Ekonomisk debatt, 2010:4 s.4)

Ett sätt att komma åt den ekonomiska krisen är att hårdare reglera finansmarknaden.

Även om det är för tidigt att bedöma den fulla effekten av krisen på den reala ekonomin är det uppenbart många länder i Europa som drabbats av djup recession. Likt flera tidigare finansiella kriser karakteriseras det globala finansiella systemet innan krisen av överdriven skuldsättning samtidigt som risk prissattes för lågt (Oxelheim, 2010 s.67).

Orsakerna bakom krisen är flera: En alltför slapphänt penningpolitik och expansiv finanspolitik samt globala obalanser i kapitalflödena tryckte ner räntenivåerna, drev upp tillgångspriserna och satte igång en jakt på avkastning. Tillgången på riskvilligt kapital framkallade en explosion av finansiella innovationer vars syfte var att sprida risker och hitta avkastningsmöjligheter för kapitalet. Fler av innovationerna ledde till snedvridna incitament hos de finansiella institutionerna genom att det skapade illusioner av att minska institutionernas riskexponering och skuldsättningsgrad.

9 REFERENSLISTA

9.1 Tryckta källor

BÖCKER

Bache, Ian & Matthew Flinders (red) 2005

Multilevel Governance

Oxford: Oxford University Press

Oxelheim, Lars, Lars Pehrson & Thomas Persson 2010

EU och den globala krisen

Stockholm: Santérus Förlag

Sweeney, Paul 1998

The Celtic tiger: Ireland's economic miracle explained

Dublin: Oak Tree Press

Barry, Frank 1999

Understanding Ireland's Economic Growth

Basingstoke: Macmillan

Tansey, Paul 1998

Ireland at work: economic growth and the labour market, 1987-1997

Dublin: Oak Tree, cop.

Dewatripont, Mathias, Jean-Charles Rochet & Jean Tirole 2010

Balancing the banks: global lessons from the financial crisis

Princeton: Princeton University Press

Gustavsson, Sverker, Lars Oxelheim & Lars Pehrson 2009

Hur gemensam är den europeiska gemenskapen?

Stockholm: Santérus Förlag

Mair, Peter 2009 "12. Political Parties and Party Systems" i *Europeanization, new research agendas*, Graziano, Paola Vink, Maartten P. (red) Palgrave MacMillan, New York

Börzel, Tanja A. & Thomas Risse 2000 "When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change" I *European Integration Online Papers* Vol. 4 No 15

Olsen, Johan P 2003, Europeanization, I Cini Michelle, *European Union Politics*, (Oxford university press, New York,

Jacobsson, Bent 1997, *Europa och staten, Europeiseringens betydelse för svensk statsförvaltning*, (SOU, 1997:30) Stockholm s. 6f

Olsen, Johan P. 2002, *The Many Faces of Europeanization*. Publicerat i: *Journal of Common Market Studies*, Vol. 40(5): 921-52, 2002. Hämtat från:

http://www.arena.uio.no/publications/wp02_2.htm 2008-12-15

Kirby, Peadar, Luke Gibbons and Michael Cronin 2002, *Reinvesting Ireland: culture society and the global economy*. London: Pluto Press

McSwiney, Dan 2010, *New Transfer Pricing Rules why multinational companies operating in Ireland should not be unduly concerned*. Accountancy Ireland april 2010 Vol.42 No.2

Ejvegård, Rolf 2009, *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur AB

TIDSKRIFTER

Lindbeck, Assar, Torben Mandersen, Martin Flodén & Axel Leijonhufvud, *Ekonomiskdebatt* 2010:4 Temanummer: Makroteorin i kris?

9.2 Elektroniska källor

- Rapport (2010a) Irlands kreditvärdighet sänkt. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010b) "Skräckinjagande" irländsk banknota. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010c) Greklands underskott större än beräknat. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010d) Tyskt krav på irländsk skattehöjning. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010e) Irländska banktillgångar till salu? *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010f) Irland vi vill ha hjälp. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010g) Stödpaket tvingar Irland strama åt. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010h) Massprotester mot Irlands sparpaket. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010i) Sverige lånar 6 miljarder till Irland. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010j) Sverige ger miljardlån till Irland. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010k) Euro-krisen består trots åtgärder. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010l) Irländsk kris är snart över. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010m) Tyskland-eurons räddare eller bödel? *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010n) EU-toppmöte bäddar för ny krisfond. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010o) Eurokris trots hjälp till Irland. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010p) Historien upprepar sig Irländarna emigrerar igen. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010q) Irland blir utvandrarnas land på nytt. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010r) Nödlån till Irland. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Nyhetstecken (2010s) Finansministrar möts för krisdiskussion. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).
- Rapport (2010t) EU och marknad i fortsatt kamp. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).

Rapport (2010u) Tyskland – eurons räddare eller bödel? *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).

Rapport (2010v) Skuldkrisen visar ansiktet på nytt. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).

Rapport (2010w) Bankkrisen drabbar alla. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).

Rapport (2010x) Ilska i Irland mot regeringen. *svt* <http://www.svt.se> (2010-12-27).

Nationalencyklopedin (2011a) Irland. *Ne* <http://www.ne.se/irland/1017526> (2011-04-16).

Nationalencyklopedin (2011b) Irland. *Ne* <http://www.ne.se/irland/1068118> 1068118 (2011-04-20).

Affärsdata(2011c) 2010-11-26. LO Tidningen. SISTA ORDET: Irlands olycka är inte självförvållad) [http://sob.btj.se.ezproxy.ub.gu.se/sb/FrontServlet?sessions=9412511 & service=10 & bri](http://sob.btj.se.ezproxy.ub.gu.se/sb/FrontServlet?sessions=9412511&service=10&bri) (2011-04-23).

Debatt (2011d)2010-11-24 Euron skapade Irlands ekonomiska kris.*svt*.<http://svtdebatt.se/2010/11/euron-skapade-irlands-ekonomiska-kris/> (2011-04-23).

Affärsdata(2011e) Svenska Dagbladet 2010-11-28 Vårdslöshet orsakar krisen – inte euron <http://www.ad.se.ezproxy.ub.gu.se/aa/aa.php?zxSHOWDOCUMENT=12253048&zb...> (2011-04-23).

Affärsdata(2011f) Helsingborgs Dagblad 2010-11-20 Hårt tryck på Irlands krisbanker <http://www.ad.se.ezproxy.ub.gu.se/aa/aa.php?zxSHOWDOCUMENT=12233490&zb> (2011-04-23).

Affärsdata (2011g) 2010-11-24. *Svenska Dagbladet* Ny våg av utvandring <http://sob.btj.se.ezproxy.ub.gu.se/sb/FrontServlet?sessions=9412511&service=10&bri> (2011-04-23).

Dagens Nyheter(2011h) 2011-04-23 *DN.se* EKONOMI. Brakförlust för Allied Irish Banks Publ 2011-04-12 <http://www.dn.se/ekonomi/brakforlust-for-allie-irish-banks> (2011-04-24).

SVT(2011i) 2010-11-28 Klart med stöd till Irland. *svt* http://svt.se/2.58360/1.2249255/utskriftsvanligt_format?printerfriendly=true (2011-04-24).

PressText (2011j) *DN*. Europas framtid i Irländarnas händer <http://presstext.se.ezproxy.ub.gu.se/online/isplay.php?set=S1> (2011-04-24).

HD(2011k) 2010-11-28 Om Irlands ekonomiska problem <http://hd.se/ledare/2010/11/28/kritikerna-fragar-sig-om-euron-men/> (2011-04-24).

Dagens Industri (2011l). *di.se* Amerikansk skattejakt kan kosta svenska banker skjortan. <http://di.se/Artiklar/2011/5/11/235381/Amerikansk-skattejakt-kan-kosta-svenska-banker-s.k./> (2011-05-11).

You Tube (2011m) 2009-06-19 Antoin Murphy yesvote

<http://www.youtube.com/watch?v=arhc49lvo0c&hd=1> (2011-05-12).

Svenska Dagbladet (2011n) 2010-11-25. SvD Euron orsakar irländska krisen

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/euron-orsakar-irlandska-krisen_5733297.svd (2011-05-14).

10 SAMMANFATTNING

Den Irländska ekonomin och dess problem har fångat mitt intresse. Irland hade tidigare en god ekonomi och stor ekonomisk tillväxt som förbyttes till ekonomisk katastrof. Landet har nu tvingats be om nödlån från EU för att kunna överleva. Hur kunde detta ske?

Syftet med uppsatsen är att svara på frågan varför den ekonomiska krisen på Irland utvecklades på det sätt den gjorde.

Mitt forskningsproblem är att förklara varför utvecklingen av den ekonomiska krisen blev så kraftig och gick så fort.

Det övergripande syftet är att lära sig se varningstecken som leder till ekonomisk kris och förhindra dess spridning.

Denna rapport handlar om tiden före och under den irländska krisen. Irland som var ett fattigt agrarland behövde hjälp att bygga upp en exportindustri. Genom att locka utländska företag att etablera sig erbjöd Irland en låg företagsskatt. Denna var från början tillfälligt 10 % som sedan höjdes och permanentades till 12,5%. Irland erbjöd också företagen tillgång till den europeiska marknaden och en yrkesskicklig välutbildad arbetskraft som var flexibel och anpassningsbar.

De multinationella företagen startade upp dotterbolag som kom att svara för drygt 50 % av Irlands export. Landet utvecklades till ett modernt service- och industrisamhälle. De multinationella företagen investerade stora summor kapital och kom att bli de mest effektiva företagen i Europa. Detta var grunden till det som brukar kallas det irländska miraklet.

Omdaning av agrarsamhället ledde till att många blev arbetslösa och hamnade i fattigdom. Felet var att Irland inte byggde upp en egen inhemsk industri som kunde fånga upp och sysselsätta de överblivna vid strukturomvandlingen av jordbruket.

Den irländska boomen nådde sin höjdpunkt i slutet av 1990-talet (1996). Vändpunkten på framgången kom när den amerikanska storbanken Lehman Brothers gick i konkurs 2008. Ingen hade trott att en så stor bank tilläts gå i konkurs utan att staten gick in och räddade den.

Verkningarna av konkursen spred sig till Europa och Irland. En oansvarig utlåning från irländska banker och en bostadsbubbla gjorde att den irländska framgångssagan förbyttes till

en kraftig ekonomisk katastrofsituation med bankkriser och arbetslöshet. För att undvika konkurs tvingades Irland be EU om ett nödlån.

Inkomstfördelningen och arbetslösheten är ett stort problem för Irland. Det är i synnerhet långtidsarbetslösheten där människor som inte har haft något arbete (över ett år) på lång tid och har tappat yrkesskicklighet samt många gånger med låg och bristfällig utbildning som har de största problemen att bli anställningsbara. För att lösa problemet krävs arbetsmarknadsutbildning och yrkesträning.

De utländska moderbolagen skickade råmaterial till de irländska dotterbolagen där man använde lägre priser än marknadspriser vilket gav de utländska dotterbolagen stora vinster och de kunde konkurrera med stor framgång på den europeiska marknaden. Genom detta så kallade "Transfer Price-fixing" fick de irländska dotterbolagen större vinster än de normalt skulle ha haft. Eftersom de utländska ägarna ville betala så lite skatt som möjligt togs vinsterna ut på Irland. Vinsterna i sin tur gick tillbaka till de utländska moderbolagen.

Designen: Rapporten tar upp en analys av händelseförloppet, samt hypoteser om vad som förorsakade krisen. Hypotesprövningen avser att kartlägga vem eller vad som bär skulden till krisen. De hypoteser som prövas är: 1. Europeiseringen förorsakade krisen, 2. Bankutlåningen förorsakade krisen, 3. Den finansiella strukturen förorsakade krisen, 4. Utländska storföretag (multinationella) förorsakade krisen, 5. Misstag och ansvarslöshet förorsakade krisen. Testimplikation på varje hypotes görs. Verifiering/Falsifiering av hypoteserna avslutar hypotesprövningen.

Huvudsakliga resultat: Irlands finansiella kris grundade sig i en kollaps av landets banksystem vilket orsakades av den inhemska fastighetsbubblan som sprack. Bankerna hade en oansvarig utlåning och dålig kreditkontroll. Statens brist på agerande förvärrade situationen. Krisen var global och började i USA men spred sig till Europa. Irland var medlem i EMU och kunde inte självständigt påverka styrräntan och centralbanken kunde därför inte stoppa lånekarusellen och överutlåningen. Genom att se varningstecken i tid kan man undvika kommande liknande kriser. Det behövs ett bättre regel- och kontrollsystem för banker och finansmarknaden. Medlemsländerna i EU kan samarbeta för att få bättre samordning och kunna förhindra ekonomiska kriser. En gemensam tillsynsmyndighet med övernationellt inslag kan t.ex. inrättas. Den gemensamma valutan har inte varit någon fördel för Irland eftersom man inte kunde höja och sänka styrräntan för att bromsa respektive stimulera ekonomin när det

behövdes. Resultatet blev en överhettning som bidrog till krisen. Beroendet av de multinationella företagen är för stort eftersom landet kan råka ut för utpressning och påtryckningar t.ex. från USA som har stora intressen i landet. Makroekonomerna har inte kunnat förutspå den ekonomiska krisen. De har ägnat sig för mycket åt penningpolitik och för lite åt stabiliseringspolitik. Irländska staten hade avhämt sig sina penningpolitiska styrmedel genom sitt medlemskap i EMU och detta bidrog starkt till krisen.